

IRODALOMTÖRTÉNET

A MAGYAR IRODALOMTÖRTÉNETI TÁRSASÁG
FOLYÓIRATA

MEGINDÍTOTTA

PINTÉR JENŐ

SZERKESZTI

KOZOCSA SÁNDOR

HARMINCKETTIK ÉVFOLYAM.

KIADJA A MAGYAR IRODALOMTÖRTÉNETI TÁRSASÁG

BUDAPEST, 1943

TARTALOM

TANULMÁNYOK.

	Oldal
Sándor István: Ady és a gyermek	1

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Alszeghy Zsolt: A trencsényi magyar jezsuitadrámák forrásaihoz..	11
Lengyel Miklós: A költő kikapcsolódása a társadalomból.....	14

BÍRÁLATOK.

Herczeg Ferenc. — Nemzeti Színház 1941. — Gulyás Pál: A bibliográfia kézikönyve. — Várdai Béla: Rab magyar tájakon. — Szabó T. Attila: Az Erdélyi Múzeum Egyesület története és feladatai. — Halász Előd: Nietzsche és Ady. — Gál István: Babits és az angol irodalom: — Jóború Magda: Akadémiai drámai pályaművek 1857—88. — Ács Tivadar: New-Buda. — Monoki István: A magyar időszakai sajtó a román uralom alatt. — Vájlok Sándor: Petőfi a tótoknál. — Polgári iskolai tanárok élete és munkái. — Reminiczy Erzsébet: Ady hatása líránkra	17

FOLYÓIRATOK SZEMLÉJE.

Folyóiratok	25

FIGYELŐ.

Ismeretlen bírálat Kodály Zoltánról. — Hogyan készült Vajda János költeményei válogatott gyűjteményének kiadására? — Adalékok Kónyi János életéhez. — Olasz könyv Petőfiről. — Hírek. — Elhúnytak. — Titkári jelentés. — Társasági ügyek	29

A folyóirat évenként négy füzetben jelenik meg.

IRODALOMTÖRTÉNET

A MAGYAR IRODALOMTÖRTÉNETI TÁRSASÁG
FOLYÓIRATA

MEGINDÍTOTTA

PINTÉR JENŐ

SZERKESZTI

KOZOCSA SÁNDOR

HARMINCKETTIK ÉVFOLYAM.

KIADJA A MAGYAR IRODALOMTÖRTÉNETI TÁRSASÁG

BUDAPEST, 1943

1. A szövegben szereplő személyek neveit és a történet fő eseményeit röviden összefoglalva írd le!

2. Milyen érzelmeket váltott ki benned a történet?

3. Milyen tanulságokat tudsz levonni a történetből?

4. Milyen szerepet játszott a természet a történetben?

5. Milyen kapcsolat van a történet és a cím között?

6. Milyen szerepet játszott a természet a történetben?

7. Milyen kapcsolat van a történet és a cím között?

8. Milyen szerepet játszott a természet a történetben?

9. Milyen kapcsolat van a történet és a cím között?

10. Milyen szerepet játszott a természet a történetben?

11. Milyen kapcsolat van a történet és a cím között?

TARTALOM.

Tanulmányok.	Oldal
Alszegey Zsolt: Faludi Nemes emberének rokonai	68
Barta János: Baróti Szabó Dávid és a romanticizmus	153
Gáldi László: „Ludas Matyi“ román átdolgozása	101
Márfy Oszkár: Császár Ferenc a műfordító	113
Sándor István: Ady és a gyermek	1
Sík Sándor: A magyar romantika kérdése	49

Kisebbségi közlemények.

Alszegey Zsolt: A trencsényi magyar jezsuitadramák forrásaihoz	11
Agárdi László: A Boldogasszony Anyánk egy ismeretlen változata	170
Dezsényi Béla: Egy felvidéki hetilap két elfelejtett cikkírója	175
Elek Oszkár: A szél és a nap	126
Kozocsa Sándor: Babits Mihály Horatius-fordításai	128
Kristóf György: „Ne sirj pajtás, ne könnyezz“ kezdetű népdalunk történetéhez	173
Lengyel Miklós: A költő kikapcsolódása a társadalomból	14
Radnóti Miklós: Kaffka Margit kallódó verse és három Dehmel műfordítása	177
Ródey Tivadar: Babits Mihály kritikusai „stílusgyakorlata“ 1905-ből	81

Bírálatok.

A pannoniálmái főapátsági Szent Gellért-főisk. évkönyve. (Kocsis Lénárd), (—ry)	180
Ács Tivadar: New-Buda. (K.)	23
Balanyi György: Magyar piaristák a XIX. és XX. sz.-ban. (—ry)	180
Barta János: Mackách Imre. (Haraszthy Gyula)	131
Böloni Farkas Sándor: Nyugateurópai utazás. (Gedeon Jolán)	181
Csapodi Csaba: A magyar barokk. (Angyal Endre)	136
Csorba Zoltán: Miskolc és Borsod az irodalomban. (—ry)	138
Gábori Asztrik: Abélard. (Angyal Endre)	89
Gál István: Babits és az angol irodalom. (Angyal Endre)	21
Gulyás Pál: A bibliográfia kézikönyve. (Dezsényi Béla)	19
Gyóni Géza: „Repülj már levelem.“ (G. K.)	182
Halász Előd: Nietzsche és Ady. (Szabó Richárd)	20
Hankiss János: A magyar irodalom közléről. (—ry)	135
Hankiss János: Európa és a magyar irodalom. (Baránszky-Jób László)	88
Herke Rózsa: Pájer Antal. (Cs. G. K.)	90
Herczeg Ferenc: Felsőzados tagságának alkalmával írták a Petőfi Társaság tagjai. (R.)	17
Jezsuita Történeti Évkönyv. (Gyenis András)	180
Jóború Magda: Akadémiai drámái pályaművek 1857—88. (rtr)	22
Kalmár Ödön: Bártfay László. (rtr)	182
Kardos Albert: Oláh Gábor s a Csokonai-Kör. (G.)	137

	Oldal
Kárpáti Aurél: Néma hegedű. (R)	137
Keményfy János: 500 év humora. (Cs. G. K.)	139
Kovalovszky Miklós: Ady Endre önképzőkori tag. (Batizi László)	136
Lám Frigyes: Győr a magyar regény- és novellairodalomban. (ry)	138
Lám Friedrich: Neue ungarische Lyrik. (Szabó Richárd)	134
Lukács József: A magyar katonai hírlapok és folyóiratok bibliográfiája II. Rákóczi Ferentől napjainkig. (D. B.)	139
Mándy Stefánia: A gyermek a magyar irodalomban. (rtr)	183
Miszi László: A magyar tragikum-elmélet története. (rtr)	89
Monoki István: A magyar időszaki sajtó a román uralom alatt. (kb)	23
Nemzeti Színház 1941. Kiadja a Nemzeti Színház igazgatósága. (Réley Tivadar)	18
Németh Mária: Bezinczkyné Bajza Lenke. (B. L.)	183
Pelyvás-Ferenczik István: A magyar irodalmi impresszionizmus és Krúdy Gyula. (D.)	90
Báró Petrichevich Horváth Emil: A Petrichevich-család naplói. (G.)	88
Polgári iskolai tanárok élete és munkái. Összeállította: Deák Gyula. (Sz)	24
Remniczky Erzsébet: Ady hatása Ifránkra. (S. O.)	24
Rubinyi Mózes: A nyolevanéves Radó Antal. (Galambos Ferenc)	89
Sík Sándor: Esztétika. (Mitrovics Gyula)	178
Sőtér István: Jókai Mór (F.)	133
Szabó T. Attila: Az Erdélyi Múzeum-Egyesület története és feladatai. (—ry)	20
Tihanyi Károly: Kiss Károly irodalmi munkássága. (Bikácsi László)	182
Vájlak Sándor: Petőfi a tótoknál. (Csorba Tibor)	24
Várdai Béla: Rab magyar tájakon. (Cs. Gárdonyi Klára)	19

Folyóiratok szemléje.

Folyóiratok	25, 91, 140, 184

Figyelő.

Adalékok Kónyi János életéhez. (Lukács József)	32
Adat a „Hitel” fogadtatásához. (Újvári Gyula)	193
Arany János levele Hunfalvy Pálhoz. (Korompay Bertalan)	144
Egy ismeretlen Mikszáth-vezérek. (Bisztray Gyula)	146
Egy színházi újság története. (M. Császár Edit)	187
Elhúnytak. (G. P.)	35, 99, 151, 195
Hírek	34, 99, 150, 193
Hogyan készült Vajda János költeményei válogatott gyűjteményének ki- adására? (Dénes Tibor)	30
Ismeretlen bírálat Kodály Zoltánról. (Ortutay Gyula)	28
Kemény Zsigmond ismeretlen levelei. (Jancsó Elemér)	145
Kisfaludy Sándor levele Jankovich Miklóshoz. (Korompay Bertalan)	144
Kovácsóczy Mihály kiadatlan levelei. (Dezsényi Béla)	94
Olasz könyv Petőfiről. (Ternay Kálmán)	33
Társasági ügyek	45
Titkári jelentés. (Brisits Frigyes)	43

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ.

	Oldal		Oldal
Abelard	89	Brisits Frigyes	44, 49
Ady Endre 1, 2, 20, 24, 45, 134, 135, 138, 140, 150, 186		Bródy Zsigmond	192
Agárdi László	26, 172	Cholnoky László	130
Alszeghy Zsolt 14, 26, 34, 68, 150		Cholnoky Viktor	138
Ambrus Zoltán	90	Csapodi Csaba	26, 135
Angyal Endre	22, 89, 135	Csatkai Endre	142
Arany János	45, 127, 144	Csathó Kálmán	17, 91
Asztalos Sándor	27	Császárné Edit	192
Abrányi Kornél	22	Császárné Elemér	34, 183, 184
Ács Tivadar	23	Császárné Ferenc	113
Agoston Julián	142	Csengey Gusztáv	27
Áprily Lajos	135	Csiky Gergely	90, 141
Árgirus	101	Csokonai	15, 102
Babits Mihály 21, 24, 28, 45, 81, 121, 128, 134		Csokonai kör	138
Badies Ferenc	93	Csóka J. Lajos	180
Bajza József	49, 153	Csorba Tibor	24, 26
Balanyi György	180	Csorba Zoltán	138
Balassi Bálint	92, 185, 186	Czirják Mihály	89
Balla Ignác	17	Czóbel Minka	17
Balogh László	140	Dayka Gábor	89
Bangha Béla	93	Deák Gyula	24
Barac János	102	Dezsényi Béla 19, 98, 141, 177, 185, 195	
Baránszky Jób László 9, 88, 150		Dénes Tibor	29, 45, 93
Baros Gyula	194	Déryné	189
Baróti Dezső	195	Dobsa Lajos	22
Baróti Szabó Dávid 93, 153		Domanovszky Sándor	34
Barta János	131, 153	Dömötör Sándor	26
Batizi László	137	Döbrentei Gábor 54, 114, 184	
Bán Aladár	17	Dugonics András	79, 140
Báróti Sándor	74	Eckhardt Sándor 26, 27, 91, 92, 133, 185	
Bártfay László	182	Egressy Gábor	187
Benedek András	93	Etek Oszkár	92, 127
Benedek Marcell	90	Etekos Dezső	195
Beniczkyné Bajza L. 183		Emich Gusztáv	192
Beöthy Zsolt	133, 153	Endrődi Sándor	16
Berde Mária	143, 186	Eötvös József báró	25
Berczik Árpád	22	Erdélyi János	26
Berzevicsy Albert	121	Erdélyi József	142
Berzsenyi Dániel 55, 66, 153		Fadrusz János	140
Bethlen Miklós gróf 93, 195		Falu Tamás	17
Bél Mátyás	70, 92	Faludi Ferenc 26, 68, 80, 173	
Bikácsi László	183	Farkas Gyula 28, 34, 49, 50, 54, 155	
Birkás Géza	25	Fazekas Mihály	101
Bisztray Gyula	140, 149	Fábián István	93
Bittenbinder Miklós	11	Fáy András	126
B'azovich Jákó	1	Ferenczy József	195
Bodor Aladár	17, 141	Ferenczy Zoltán	121
Bókay János	17	Féja Géza	142
Bory István	92	Firbás Oszkár	184
Bóka László	26		
Böloni Farkas Sándor	181		
Bözödi György	186		

	Oldal		Oldal
Fitz József	93	Jancsó Elemér	26, 146, 181
Földi Mihály	17	Janovics Jenő	141
Földessy Gyula	45, 128, 150	Jankovich Miklós	142
Galambos Ferenc	89	Jankovics Marcel	18
Gacs B. Emilián	170	Jezsuita drámák	11
Gábel Asztrik	25, 89	Jóboru Magda	22
Gál István	21	Jókai Mór	133, 141
Gáldi László	101	Jósika Miklós	56
Gálos Rezső	184	József Attila	24, 140
Gárdonyi Albert	26	Juhász Géza	27, 184
Gárdonyi Géza	2, 26, 93	Juhász Gyula	24, 81, 92, 142
Gs. Gárdonyi Klára	19	Kaffka Margit	177
Gáspár Jenő	17, 141	Kalmár Ödön	182
Gedeon Jolán	182	Kapi Béla	186
Gellért Sándor	135	Kardos Albert	138, 140
Gerézdi Rabán	26	Kardos Tibor	34, 195
Gulácsy Irén	18, 189	Katona József	186
Gulácsy Lajos	138	Kaszab Andor	186
Gulyás József	149	Kazinczy Ferenc	50, 54, 142, 153
Gulyás Károly	27	Kármán József	142
Gulyás Pál	19, 175	Kárpáti Aurél	137
Guzmics Izidor	27, 89	Kelemen János	173
Gyalui Farkas	17	Kemény Zsigmond báró	60, 145, 185, 195
Gyenis András	180	Keményfy János	139
Gyomlay Gyula	36	Kerecsényi Dezső	93, 194
Gyóni Géza	26, 142, 150, 182	Keresztury Dezső	150, 195
Gyökössy Endre	18	Kerényi Frigyes	23
Gyöngyösi István	77	Kines István	93
György Lajos	25, 80, 140	Kiss József	186
Gyulai Pál	60, 126, 133, 142	Kiss Károly	182
Halász Előd	20	Kisbán Emil	180
Halász Gábor	150	Kisfaludy Károly	54, 92, 114
Hangay Sándor	140	Kisfaludy Sándor	50, 54, 92, 143
Hankiss János	87, 135	Kodály Zoltán	29
Haraszthy Gyula	133, 141	Kocsis Lénárd	180
Harsányi Lajos	17, 184	Konez József	102
Harsányi Zsolt	17	Kónyi János	32, 79
Havas István	18, 93	Korompay Bertalan	144
Hegedűs Sámuel	126	Kornis Gyula	17, 20, 93
Hegedűs Lóránt	18, 93, 141	Kolozsvári G. Emil	186
Hj. Hegedűs Sándor	17	Koszó János	49, 184
Hell Miksa	180	Kosztolányi Dezső	24, 34, 81
Heller Bernát	99	Kovácsóczy Mihály	94
Herczeg Ferenc	17, 133	Kovalovszky Miklós	27, 135, 186
Herke Rózsa	90	Kovács Endre	27
Herepei János	25	Kovács László	184
Hevesi Sándor	90	Kozocsa Sándor	27, 130
Hóman Bálint	35	Kölcsey Ferenc	24, 49, 55, 56, 58, 60, 90, 153
Horvát István	27, 54	Kristóf György	140, 174
Horváth János	1, 10, 25, 62, 93, 155, 173, 185, 193	Krúdy Gyula	90, 138, 142
Hunfalvy Pál	141, 175	Kuthy Lajos	56, 186
Hunfalvy János	175	Kühár Flóris	141
Hunyady Sándor	27, 38	Lancsics Bonifác	170
Illyés Gyula	24, 150	Lám Frigyes	134, 138, 184
		Lázár Béla	18

	Oldal		Oldal
Lauka Gusztáv	141	Prohászka Ottokár	91, 138
Lengyel Miklós	16	Pukánszky Kádár Jolán	141
Lóvay József	147	Radnóti Miklós	177
Lovass Gyula	140	Radó Antal	89
Ludas Matyi	101	Radó Polikárp	25, 180
Lukács József	26, 32, 138, 195	Radványi Kálmán	99
Madách Imre	22, 131, 185	Ráday Gedeon	159
Madácsy László	92	Rájnics József	93, 153
Makay Gusztáv	26, 185	Rákosi Jenő	22, 142
Mándy Stefánia	183	Ráskai Lea	141
Márai Sándor	91, 140	Reményik Sándor	27, 28, 186
Márffy Oszkár	113	Reminiczy Erzsébet	24
Mátó Károly	141, 195	Rezek Román	142
Megyer József	186	Reviczky Gyula	22, 142
Merényi Oszkár	27, 186	Rédey Tivadar	19, 27, 83, 86, 140
Mécs László	24	Révai Miklós	153
Mészáros Ignác	74, 79	Rimay János	25
Mikszáth Kálmán	133, 146, 149	Ro'la Margit	45
Mindszenti Gábor	92	Rónay György	28
Miszi László	89	Rózsás József	139
Mollináry Gizella	151	Rubinyi Mózes	89, 146
Monoki István	23	Ruzicska Pál	150
Móricz Zsigmond	26, 27, 28, 141, 184	Salamon Sándor	184
Mitrovics Gyula	180	Sándor István	1, 25, 184
Nagy Iván	195	Schöpfung Aladár	27
Nagy Gábor, Otrókoci	27	Schwarz Elemér	92
Nagy Sándor	185	Semjén Gyula	140
Nagypál István	27	Sík Sándor	24, 27, 45, 49, 140, 178
Nemzeti Színház	18	Sötér István	133
Négyesy László	81	Staud Góza	186
Németh Antal	18	Szabó Dénes	26
Németh Mária	183	Szabó Mihály	25
Nyirő Gyula	9	Szabó Richárd	21, 135, 140
Oláh Gábor	27, 92, 138	Szabó T. Attila	20
Orosz Ádám	173	Szalay László	50, 55
Ortutay Gyula	26, 30	Szathmáry István	18
Orezy Lőrinc	70, 165	Szász Károly	17, 22, 93
Pais Károly	25, 92	Szekfű Gyula	35, 59, 141
Paku Imre	140	Szemere Pál	184
Pap Károly	18	Szemző Piroska	139, 185
Papp Ferenc	127, 184, 194	Szerdahelyi Kálmán	188
Passuth László	140	Szenteleky Kornél	141
Pákh Albert	142	Szentiványi Béla	27
Pásztor József	40	Szentkúty Pál	26
Pázmány Péter	63, 93, 142	Szerb Antal	133, 156
Pelyvás Ferencsik I.	90	Gróf Széchenyi István	55, 56, 58, 92, 193
Perényi József	170	Szép Ernő	4
Petőfi	15, 24, 33, 56, 125, 141, 173	Szigeti József	26
Pethes Imre	140	Szigligeti Ede	22, 186
Petrichevich Horváth E. br.	88	Szilágyi Lóránt	34
Péterfy Jenő	81	Szini Gyula	138
Pintér Jenő	68, 125, 150, 153	Szinnyei Ferenc	133
Pray György	94	Szinnyei József	152
Preszly Elemér	18	Szirmai Károly	184
		Szitnyai Zoltán	17
		Szoszna Demeter	170

VIII

	Oldal		Oldal
Szőllősi Zsigmond	18	Vadnay Károly	192
Szücs László	18	Vahot Imre	125
Takács Judit (Dukai)	142	Vajda Endre	28
Tamás Ernő	142	Vajta János	14, 30, 147
Tátrányi Béla	170	Vajthó László	186
Teleki József gr.	54, 68	Varjas Béla	195
Teleki László gr.	53	Váj'ok Sándor	24
Ternay Kálmán	34	Váradai Antal	22
Thaly Kálmán	141	Váradai Péter	26
Thewrewk Emil, Ponori	29	Várdai Bé'a	19, 93
Tihanyi Károly	182	Vértesy Jenő	49
Toldy Ferenc	55, 114, 153	Virág Benedek	153
Tolnai Gábor	27, 93, 194	Vidor Miklós	142
Tormay Cécile	150	Viszota Gyula	25
Tóth Árpád	24, 81, 140	Vita Zsigmond	92
Tóth Béla	140	Voinovich Géza	18, 91, 131
Tóth László	91	Vörösmarty Mihály	25, 50, 56, 58
Tóth Lőrinc	125	Wallaszky Pál	142
Tótfalusi Kis Miklós	26	Wesselényi Farkas	79
Török Pál	186	Werfer Károly	175
Török Sophie	27	Zádor György	50
Trombitás Dezső	186	Zilahy Károly	90
Trócsányi Zoltán	185	Zolnai Béla	141
Ujvári Gyula	193	Zsigmond Ferenc	133
Ujváry Lajos	142	Zsikó Gyula	142

Ady és a gyermek.

Irta: SANDOR ISTVAN.

1. Téma és lélek.

Megszoktuk, hogy Ady Endrét egy túlérett s épp ezért dekadenciába hajló korszak fiának tekintsük, aki maga is magában hordozza kora bomlasztó, erjesztő hatását s lelkivilágával a modern lélek élményi zeüfoltságát, túlterheltségét, örök nyugtalanságát példázza. Magatartásának jellemző véglotei, a fáradt harcceptelenség és hetyke nekigyürkőzés, a megalázkodó önátadás és lobogó individualista gőg, a pesszimizmus tehetetlensége és a kirobanásig fűtött öletláz — az akciók és reakciók örök egymásba viharzásáival szembetűnően a válságba jutott századforduló emberére utalnak. Hasonlóan a kor anyagi kultúráját habzóoló mohóságához, amellyel akkor a technika, ipar, kereskedelem, termelő munka, pénzgazdálkodás új európai formáit a magyar föld számára meghódítjuk, telhetetlen tüdővel szívjuk magunkba a forrongó európai szellem új ihletéseit is. Szinte közhely az irodalomtörténetben, hogy az idegen hatások kereszttüzében már-már az a veszedelem fenyeget, hogy kultúránk elveszti az ősi magyar művelődési hagyományokkal való összefüggéseit. Ady számára a századforduló érzés- és eszmevilága minden ríktó önellenmondásával, kiforratlan kavargásával, átmeneti ideiglenességével rendkívüli élményt jelent, — több mint tanulság és több mint benyomások tömege: életérés és életelv is egyben, amely megszabja sorsa jövő alakulását. A magyar költő az elvont eszménységéből a valóságba húzza le, elméletből életté formálja át korának vezető gondolatait, állandó hatású életenergia fokozza fel Nyugat hangulati ihletéseit. A bonyolult kor így lesz tragikus következmények forrása Ady lelkivilágában: benne végsőkig kiéleződnek a korszak önellenmondásai, zsákutcába viszik pályáját, hiábavaló töprengések szédítő áramlatát szabadítják a megoldást kereső költőre. Ady összetettségében, túltengő szingargadságában, végleteket átfogó egyenetlenségében valóban korának megszemélyesítője volt, — a koré, amely oly ellentéteket egyesít magában, mint Zola és Lisieuxi Szent Teréz, Hartmann és Bergson, Darwin és Prohászka, Nietzsche és Dosztojevszkij. Költészetében, mint valami ezerlátó kaleidoszkópban találkozik és birokra kel a felzaklatott századvégi szellem minden jelszava s a meghasonlott, szeszélyes végletek közt lengő Adyba nézni annyi, mint a modern ember lelkének útvesztőjében keresni eligazodást.¹

A válság megoldásának az útja a gyermek. A gyermek a primitív, érintetlenül egészséges életerő, a naivul őszinte és keresetlen természetesség világába vezet, a problémátlan békés boldogság birodalmát tárja fel előttünk,

¹ Blazovich Jákó: *A nagy szfinksz*. Bp., 1936. — Magyar viszonylatban Horváth János: *Aranytól Adyig*. Bp., 1921.

amely feloldódott hangulatával és ellentétó a „felnöttek“ gondterhes országának. Túlerhelt kultúrájú korszakok eretneknek érzik magukat a gyermekhez képest, bonyolult civilizációjukat, úgy vélik, az élet kezdő korszakának paradicsomi őállapota árán vásárolják s az élet legnagyobb tragikumának látják, hogy a gyermekséget halálra ítéli a múltó idő s a felnöttek élmények feltornyosulása feledésbe meríti. Ezt a szemléletet nagy mértékben népszerűsíti a krisztusi tanítás: „Bizony mondom nektek, ha meg nem változtok és nem lesztek mint a kisdöcek, nem mentek be a mennyek országába“ (Márk 18, 3) és: „Bizony mondom nektek, aki nem fogadja Isten országát mint a kisdöd, nem megyen be abba“ (Márk 10, 15). De kétségtelesen, hogy a kereszténységen kívüli profán szellemi áramlatok is minden háfnyatló korszakban, válságba jutott egyéniségben szabályos egyöntetűséggel érkeznek el a gyermekhez. A hellenizmus szobrászművészetében egész sor emlék vall a gyermek kultuszáról, a renaissance eleven pedagógiai érdeklődése, Rousseau *Emil* je és a nyomában kialakuló fejlődésregény vagy a romantikus költészet gyermek-rájongása (így a *Délsziget*) egyaránt a megcsömörlött, kiutat kereső koroknak és emberéleteknek a gyermekség iránti nosztalgiájából származik. Az eltűnt idő visszaidézése, a feledésbe hullott gyermekkor felelevenítése, a multba merülő emlékezet felcsigázása a modern ember lelkiéletének is elemi erővel jelentkező sajátosságai. Mikszáth gyermeknovellái — nagyrészt a „Tavaszi rügyek“ kötetében — Gárdonyi elbeszéléscsokra, „Az én faum“ hódítják meg ezt az élménykört a modern magyar irodalomnak, Ambrus és részben Herczeg gyermekalakjai, akiket a városi levegő idő előtt megérel, vagy félrenevel, az élmény köré szövődő modern problémákról beszélnek, Kosztolányinak legjellegzetesebb kötete a „Szegény kis gyermek panaszai“ s nem egy Babits-vers az egész korszak nevében hangoztatja a vallomásértékű gondolatot: „Gyermek szeretnék lenni, tiszta gyermek“. Csak hirtelen kézzel kiragadott példákat említünk s az irodalom idevágó kiterjedt adatköszletének elemzését másorra tartogatjuk. E futó megfontolások is magyarázatul szolgálnak azonban a sajátos álláspontnak, amelyet a gyermekkel foglalkozva a századforduló irodalmi fejlődésében Ady Endre képvisel.

Ha van írónk, aki összetettségével a gyermeki lélek egyszerűségétől, idegéllete hajszoltságával a gyermeki békétől, lázongó erotikus nyugtalanságával a gyermek tisztaságától távol került — Ady az. Költészete a meg-hasadt, modern lélek tükörképe, amelyben egymást keresztező erők harca folyik, a gondolatok járása, képzetek társulása egyszerre vezet a legellentétesebb égtájak felé, s amely már-már azt az érzést kelti, nem is egyetlen lélekek, hanem elentmondó lelkek szövődékének ihletéből származik. De éppen szellemének e gyötrő meghasonlottsága fordítja figyelmét a gyermekség nagy misztériuma felé s a gyerekekről kötetről-kötetre megszólaló minden verse — összesen mintegy harminc-nyolcvan költemény — megrázó erővel tárja fel, mennyi megatott, remegő vágyakozás, kielégületlen kereső fájdalom lappang szíve mélyén az elveszett kincs, az eltűnt és soha vissza nem szerezhető gyermekkor iránt. Életharcának pihenő pillanataiban újra meg újra a gyermek fölé hajol s ilyenkor egy elérhetetlen világ titkai nyílnak meg előtte s úgy érezzük, a gyermekség meleg idilljének elvesztése Ady érzelmi életének legfájóbb élményei közé tartozik. A költő számkivetettnek tudja magát a gyermeki lét paradicsomából, a békés problémátlanág, a megoldott vagy fel sem vetett kér-

dések nyugalmas világból s a sóvárgás útján e világ felé közeledve egyre újra rá kell döbennie elromlott életének nagy negatív tanulságaira. Költészetének ez az oldala a kiterjedt mennyiségi arányai ellenére is sajnálatosan selejtes Ady-irodalomban alig található móltyánylásra. Nézetünk szerint azonban Ady lelkiéletének egyik legsúlyosabb problémáját vetjük fel a kérdéssel: hogyan áll szemben a költő a gyermekség misztériumával. A probléma összetettségét mutatja, hogy a kérdést Ady költészetében a szempontok nagy változatosságával közelíthetjük meg s külön-külön tisztázandó feladatként merül fel a kutató előtt, milyen reakciókat vált ki verseiben az élete kezdő korszakára való emlékezés, a soha meg nem született gyermek után szomjazó apai vágy, a gyermek büntekén, tiszta ártatlanságának mérlegezése vagy éppen a saját gyermeki lélekalkat, fantázia és stílus elvének esztétikai élménye.

2. „Egy ismerős kis fiú.“

Induljunk ki a kérdés egzisztenciális oldaláról, amelyet Ady verseinek több csoportja közelít meg.

Költészetének tanulsága szerint Adyt mindenekelőtt az a gyermek foglalkoztatja, aki ő maga volt, aki eltűnt, megszűnt létezni, „meghalt“, mialatt Ady Endre felnövekedett. Az emlékezés, a mult felidezésének varázsos folyama sokszor nem tudja a költővel elfelejtetni a jelent s az elsüllyedt szép ifjúkor Atlantiszának felbukkanása a feledés tengeréből nem lehet háborítatlan. Az érett kor és a gyermekség ellentétét Ady szembeálló, viaskodó világainak fogalmai: élet és halál, bűn és bánat, harc és béke fogják körül s összeszővődve, kuszálódva különös, diszharmonikus hatásúvá formálják a költeményt. A verseknek egyik csoportját a mult és a jelen efféle egymásbajátszása jellemzi. Ady halálsejtelmekkel vívódó lelkében a gyermekévekre visszanezni elsősorban kísértetjárást, szellemidézést jelent: egy elveszett, legjobb barátot hívni elő sírjából, akiben egyszer már meghalt önmaga s aki így könnyörtelen közelgő végzetére emlékezteti. A gyermek és a felnőtt, „vén“, „fáradt“ Ady, a már meghalt és a halálváró költő állanak szemben ebben a halálos perspektívában. Az óra, amelyben Ady saját gyermekségével találkozik, kísérteties hangulatban egy halott gyermek hazajáró ezelenével hozza össze s tovatűnt multja után pillantva megdöbbenő távlattal a halál zsákmanójának látja gyermekkori önmagát.

Az a kis fiú jár el hozzám
Mostanában, nevetve, holtan,
Aki voltam.

Édes kölyök: beteg, merengő,
Körüllengi s babrálja lágyan
Szegény ágyam.

Vénülő arcom nézi, nézi
Csodálva s könnyét ejti egyre
A szememre.

S én gyermekként ébredek sírva
Százszor is egy babonás éjen,
Úgy, mint régen.

(Egy ismerős kis fiú.)

Különös, borzongató látomásokat mutogatnak e versek, amelyeknek szemlélője és tárgya ugyanazon személy, két egymásért vívódó, egymással titokzatosan azonos Ady Endre. A gyermekkor és az öregség, az életnek e két ellentétes, de egyaránt lételemésgbe foszló tája között tétovázik a költő, a multat sóvárogva s a jövőt rettegve, „eljátszott gyermekségének“ halvány nyomait s halálba tartó öregedésének tüneteit mérlegelve. A fények és árnyak

sajátos játéka ez, nyugtalanító, egyensúlytalan lengés az „ifjú öregség” és az „elagott ifjúság” fogalmainak változatai közt:

Vén, lógó fejemnek	Alcás, vén valómmal
Fiatl az arca:	Titkon nyögve, fájva.
Mintha a gyermekség,	Ifjú színnel megyek,
Eljátszott gyermekség	Csúfolódva megyek
Játszadozna rajta...	Az öreg halálba.

(*Alcás, vén valómmal.*)

Bármilyen megkapó is az emlékekbe feledkezés poézise, nem képe Ady lélkének, amelyben összetettebb és megoldhatatlanabb kérdések kavarnak. Adyra vall azonban a verseknek az a második csoportja, amelyben a gyermekkor boldog kedélyvilága felett a fenyegető jövőendő komor fellegeit fedezi fel a költő. Nemosak a gyermek Ady Endre kísért a férfi-költő éjtszakáiban: Ady a majdani férf.kor problémáit látja felködni már a gyermekkor látszólag zavartalan boldog életében is. Mély emberszeretettől sugallt sorokban hangoztatja, hogy nemcsak férfinak, hanem gyermeknek lenni is nehéz s a gondok életünk kezdő, békésnek és boldognak látszó éveit sem kímélik. Régi gyermekkori bajok és megoldatlan problémák hozzá is tapadnak Ady emlékeihez s zavarják emlékező látomásait:

Valamikor labdatéren
Hét fiúk, ha összekaptunk sorshúzáson,
Ki az az egy nem osztó
Labdaverő boldogságon,
Ki az az egy, ki ne játsszon,
Engem dobott ki a sors,
Mindig engem, mindig engem.

(*Dalok a labdatérről.*)

A gyermekség nála sem ismeretlen dicséretével ilyen tragikus páthoszbba csukló sorok is együttjárnak. A gyermek vigassága „ráfogott vigasság”, vallja a költő, amely mögött egyenesen a „keresztrehúzott” Krisztus szenvedései lappanganak. Elégikus elnélkedéssel írja a gyermekség másik egykorú költőjéhez, Szép Ernőhöz intézett versében, milyen mély lelki szakadékok közt kanyarog a gyermek útja:

Könyörtelen tudása	Ifjú bánatok s vágyak,
Sok tannak, rajznak, szernek,	Akik hiába kelnek,
Ektelen szögek kínja,	S kiket fölött irigység
Miket a fejbe vernek...	Örségei tepernek.

(*A gyermekség elégijája.*)

A kép: gyermek, aki az élet nagy titkai, megpróbáltatások és örömök, boldog tudatlanság és égető problémák között halad, több versében a felnőtt Ady élethelyzetének is szimbóluma lesz. „Gyermekként a mélység fölött Úgy játszadok kínjaimmal, Mint egy még meg nem ütközött Váró brigád”, csendül föl — több versében is — a motívum. A gondok és bánatok vonalán így lesz egyé az ifjú és a férfi Ady, aki e verscsoport tükrében eredendően sorsüldözött és kitaszított:

Téged búval és jókor,
Minden csapással ver meg,
Te: legszomorúbb ember,
Ezerszer ember: gyermek.

Es mégis vannak versek, amelyekben Ady végigjárva az emlékezés útját áthidalja a végtelen távolságot a ma és a tegnap között, eleven gondjainak tömegét válláról levetve, gyermekként pihen el a gyermekkor békés emlékeit idézve. Ilyenkor a nagy ellentétek küzdelme feloldódik s álomszerűen finom hangulatokban hangzik ki a költemény. „Szelíd esti imádság“ című verse remek példája idetartozó alkotásainak; az álom zsongtató közelében hívja elő a gyermekkori boldog álmok emlékét s egy felbukkanó egykori szelíd imádság szavaival zárul:

Mikor az alkony leszáll,
A barna alkony leszáll,
Régi imám az ajkam
Szaporazza, az ajkam: (Adj
csöndes éjt szüleimnek, adj csön-
des éjt mindeneknek. Istenem.
én járva-keelve, fölvirradva
és lefekve, imádlak, mint
édes Atyám. Jó Atyám vi-
selj gondot rám, ámen.)

Hasonló remeke a visszaemlékezés lélektanának a multba feledkezés mindent kibékítő, álomba ringató folyamatának „Hazamegyek a falumba“ című verse is: a falu, a táj elpihentető, meleg ölekezésének e szép bemutatása, ahonnan Ady jött s ahová bujdosásában megphenni hazatérhet. A tájnak az a gyermekkétevé varázsa kétségtelen Petőfi hatása Ady versében: Petőfi verse szülőföldjéről, amelynek emlékei között gyermekké lesz, s gyermekként hull az álom felejtető békéjébe, szemmel láthatóan mély élménye volt Adynak. A hazatérés a faluba nála is szimbolummá mélyül s egyben a zajló életből a gyermekkor csöndjébe való hazatérést is jelzi, a falu dajkáló karja, amely mint kisírt, elfáradt gyermeket ringatja a férfit gyermekálomba:

Mintha pendelyben látna újra
S nem elnyüve és megsárgulva,
Látom, hogy mosolyog rám,

Majd szól: „En gyermekem, pihenj el,
Békülj meg az én ős szívemmel
S borulj erős vállamra.“

(*Hazamegyek a falumba.*)

Visszasírt, elpihentető, boldog békéjében és vészterhes, tragikus jövőndőre utaló tragédiájában, ime, ogvaránt tudja látni Ady gyermekségének éveit s a komor játék, amelyet az idővel űz, a mult fölött a jelen, a jelen fölött a mult árnyait lengetve, csak fokozza problémáinak és képeinek végletes paradoxonait. A kör — mint Ady valamennyi tárgyköre — ezúttal is bezárul s a költő vallomását juttatja eszünkbe világnézete kettősségéről: „Nagy Istenhit és örök kétség, Kik karmukat egymásba vették, Ady, te vagy.“

3. „A fiam bölcsőjénél.“

Megrázóbb távlatok nyílnak Ady költészetében a másik gyermekarc: a soha meg nem született gyermek felé, akinek a költő magzattalan apja volt. Az apaság szép ajándéka, amely boldog birtokosait egy második gyer-

mekkor élményében részleteti, Ady Endrének nem jutott osztályrészül s hogy szomorú életében ez a veszteség mindvégig fájó sebet jelentett, úgyszólván valamennyi kötete igazolhatja. A halálélmény, amelynek sötét árnyékában az Ady-versek hosszú sora hajtott ki, a költő életének e meddőségében is táplálót kapott. Az elaggott élet szép folytatása további friss gyermeki sorsok kibontakozásában nem lehetett halálos gondjainak vigasztalója. A képzelet azonban, amelyet a meddőség problémája olyan mélyen foglalkoztat, a nem-lét feneketlen örvényéből is felidézi a meg nem született gyermek lenge árnyékát s neki panaszolja fájdalmaikat:

Hús lugasban vén, nyári napon,	Hogy ködből vagy és sohse valál.
Aludj, mikor az apád altat,	Sohse fájít így szegény apádnak,
Kicsi fiam:	Kicsi fiam,
Felleg-bölesöd sirva ringatom.	Küzel lehet hozzá a Halál...
Alom-testeekédet legyezem,	Vén nyár, vén sors, magtalan apa:
Csókra emlékszem, melyekből,	Akartad-e valaha látni,
Kicsi fiam,	Kicsi fiam,
Nem hívott elő a szerelem.	Kóbor, bús apádat valaha.

(A fiam bölcsőjénél.)

Ady mohó életláza, amely a bűn és esömör váltakozó ritmusával szaggatja életét, a gyermektelenség nagy negatívumában valóban soha feleletet nem kapó, jeges kérdésbe ütközik. A szép törvény rút kivételének kell éreznie sorsát a magzattalanság problémakörében is, másnak, mint mások, magánosnak a jobbsorsú társak között. Sorsának kivételessége, tragikus példatlansága azonban, amelyre annyiszor hivatkozik, a gyermektelenség döbbenetes tényével szemben soha dacosan viselt, gögös rangot nem jelenthet, itt Ady csak esügedten tekinthet magára s vágyakozva boldogabb kortársaira:

Bús szerelmünkéből nem fakad	S áldott legyen, ki: te meg én.
Szomorú lényünknek a mása,	Ki az övék, kiért mi sirtunk.
Másokra száll a gyermekünk,	Kit forró lázunk eldobott,
Ki lesz a vígak Messiása,	Olettetők, kit sohse bírtunk,
Ki majd miértünk is örül...	Ki másoké: a gyermekünk.

(A mi gyermekünk.)

Csodálatos, hogy Ady békét és esöndet sóvárgó érzései még a megoldhatatlan kérdéseknek ebből az útvesztőjéből is megtalálják — legalább egyszer — a kivezető utat s az elveszett boldogság olyan eleven látomásához vezetnek, amely már-már a boldog valóság derűjét sugározza. A lázadó és a dekadens Ady lelkében nemcsak szunnyadnak, hanem energikusan dolgoznak is egy békés, kiegyensúlyozott, „polgári“ élet ösztönei. Az „Alom egy méhesről“ című vers meleg színei kétségtelen e tény mellett bizonyítanak. Ez az örök elérhetetlenség halk lírájával fátyolozott, feltételes módhoz kapcsolt ábránd, amelyben a hajszolt szellem pillanatnyi megbékélését figyelhetjük meg, legkövetlenebb hangulati rokona a gyermekkori emlékeken megpihenő, fentebb ismeretett verseknek:

Páris helyett: falu esöndje,	Méhes mellett hűvös álmok
Csöndes Ér, szagos virágok,	S kik szakadtak ágyékből,
Züngö méhek s hárs alatt	Unokák és gyermekek,
Hahotázó gyermekek,	Bolondok és pajkosak,
Okuláré és karos-szék.	Babrálgatnák ősz szakállam.

Alkonyatkor ósdi könyvet	Méhes mellől szent nagy éjben
Ejtenék ki vén kezemből.	Békés lelkemből szállnának
Fölöttem az Ég ragyog:	Bátor, tiszta, szűz, erős,
„Hess, aludni gyermekek,	Föld-szagú gondolatok
Csillagot néz nagyapátok“ ...	S küldném őket a világba.

Az idillikus hangulatban felolvadó életképnek alig egy-két megszokló hangú sora sejteti, milyen örvényekből menekült hozzá Ady vergődő lelke. Valójában inkább a Hóseás átkáról írt kemény vers jellemzi az elmaradt gyermekáldás Adyban élő problémáit, amely fölé a Szentírás szigorú ígéit írta föl mottónak: „Adj valamit nekik, Úram, de mit kérjek, hogy adj? Adj gyermek vesztő méhet nekik és téj nélkül való kebleket...“ „Annak okáért olyaná léznek, mint a reggeli köd, mint a reggel felkelő harmat és mint a polyva, melyet a szél elhajt a szérúról és mint a füst, mely a kürtőről kimegyen és eloszol“ (Hóseás könyve, 9, 13.). Mnél melegítőbb és vonzóbb látomása Ady-nak elvesztett gyermeke, a hiányérzet fájdalma, amellyel a kép vágyakozó lelkét eltölti, annál égetőbb. „Szívemben az elveszett szép családok Tűzhelyeiről pernyét ver a szél“, panasolja édesanyjának „Az elveszett családok“ című költeményében s a meg nem született gyermek és a halál küszöbén álló költő arca nem egyszer titokzatos egységbe olvad össze:

Halál leseng e nyári napon,
Mintha ön feküdnék bölesődben,
Kicsi fiam,
S álom-arcocskád cirógatom.

(A fiam bölesődjénél.)

Van verse, amelyben életének egész kamaszos féltelenségét próbálja megmagyarázni azzal, hogy elvesztett fiának helyét kell betöltenie s a tavasz lázát fia helyett viseli:

Parancsol a szent Tavasz-lárma. Fiad helyett vagy futós, dőre,
Illat, sirás, dac és esengés, Halálig ke'l éned tavaszban:
Minden, mi a fiadra várna... Tavasz van, úrfi, föl, előre.

(Tavasz van, úrfi.)

Végzetében, amely életét meddségre kárhoztatta, csak egyetlen lesújtó gondolat lehet vigasztalója. — amely viszont magyar aggodalmakkal győtrődő szívének éppen nem vigasztalás: Ady úgy érzi, meddségében e föld sorsával osztozik: „...gyermeket nem fogok hagyni Romlás és pusztulás helyén.“

Rövidre fogva ennyit vallanak Ady versei a gyermekség lényegéről, a gyermeknek a költő dúlt képzeletében nyert szerepéről. Ady lelkének egész összetettsége feltárul előttünk olvasásukkor, jeléül annak, hogy életének komoly ügye, szellemének nyugtalanító problémája sugallja sorait.

4. „Zúg-zeng a Jégcimbalom.“

Van azonban verseinek olyan csoportja is, amelyben a gyermek ügye nem annyira Ady életének fizikai, egzisztenciális oldaláról kap hangot, hanem elsősorban az éthosz, az erkölcs szempontját érvényesíti. A gyermek világához közelítve nemcsak egy békés, boldog, derült égöv fuvalatai érintik az élet terhe alatt roskadozó költőt: a szép, tiszta álmok, a lélek csöndje, az

ártatlan jóság egyben Ady lelkiismeretét is megmozgatják s az önvád, a bűntudat újabb súlyaival terhelik. Ady a gyerekekről szóló verseiben akarva-akaratlan tárja ki karját a jóság és vigasztalás forró szomjazásával Isten és édesanya felé: „Vén bűnös mély lelkemből néha Csodálatos forróság buzog.“ Két karácsonyi versét kell itt elsősorban említenünk: az Isten-gyermek ünnepének alkotásait, amelyhez Ady lelkében is a gyermekvilág jámborságának annyi meleg emléke kapcsolódik. Már egyik ifjúkori, kételkedésbe hulló alkotásában, a „Karácsony“ című versben sem tudja visszafojtani az ösztönösen felbuzgó óhaját:

De jó volna mindent, mindent
Elfeledni,
De jó volna játszadózó
Gyermek lenni.
Igaz hittel, gyermek szívvel
A világgal
Kibékülni,
Szeretetlenben üdvözülni.

A léleknek ezek a törekvései kezdő korszakában is a gyermekvers naív hangját csendítik meg, érettebb költői éveiben pedig a gyermeki jóság olyan ösztönös kifejezéséhez vezetnek, mint a remek „Kis, karácsonyi ének“.

Tegnap harangoztak, Holnap harangoznak, Holnapután az angyalok Gyémánt-havat hoznak.	En is mennék, mennék, Enekelni mennék, Nagyok között kis Jézusért Minden szépet tennék.
Szeretném az Istent Nagyosan dicsérni, De én még kisfiú vagyok, Csak most kezdek élni.	Új csizmám a sárban Százszor bepiszkolnám, Csak az Úrnak szerelmemet Szépen igazolnám.
Isten-dicséretre Mégis csak kiállok, De boldogok a pásztorok S a három királyok.	(Így dúdolgattam én Gyermek-hittel, bátran, 1883 Csúf karácsonyában.)

A gyermekséget visszasóvárogva jut-e itt Ady Istenhez, vagy a jóság vizében megfürödvé lesz-e gyermekké, — ki tudná megmondani. Csak az utolsó sor kirívó „csúf“ szava utal e versben a meghasadt modern lélekre. Kétségtelen azonban, hogy a gyermekség erkölcsi légkörébe, békés Istenközelségébe vezetnek a sorok s az idillikus emlékek játékában a gyermeki hitet sóvárgó szív dobogását hallgatjuk. Más zengésű lesz Ady hangja, ha gyermeki szeretetével édesanyja felé fordul. Ilyenkor régi intésekre emlékszik, amelyeket elfeledve siklott ki sorsa, a „szép utat“ emlegeti, amelyet nem követet s a „rossz utat“, amely világszűfjává tette s a „balga küzdelemben“ elfáradva kérleli szülőjét: „— Édesanyám, lelkem, Sirasson meg engem.“ A felelősség Ady lelkét Isten és anyja előtt egyaránt elnehezíti, mindkettőjükben bíráját érzi s tud velük szemben nemcsak gyermekien alázatos, de kamaszosan lázongó is lenni. Mi lehet a szülő gyermekének, mekkora része van a zsenge emberi élet sorsának alakulásában s milyen örvényeken kell átsegítenie vigyázó gonddal övét, mint apa nem érezhette meg a költő. De egész elrontott életének keserűsége oldódik fel

egyik versében, ahol sorsának tanulságait a puha ágyában békésen pihenő gyermek fölé hajolva mondja el — nyilván a szülőknek:

Februári estén, Mikor tavaszt lesvén Háborog a vén Duna: Kiesi, meleg ágyban Álom borul lágyan Minden jó, kis fiúra.	Miért nővünk nagyra, Behavazva, fagyva, Ha a hideg Duna zúg? Kis emberkék népe, Élet szemefénye, Mért leszünk nagy, rossz fiúk?

Odakünn az utcán Ködbe, bűnbö hullván Nagy, rossz fiúk bomlanak, Mint a Duna árján Csörömpölve, árván Ezer mocskos jégdarab.	Februári estén, Mikor tavaszt lesvén Háborog a vén Duna, Vigyázatok ébren, Míg alusznak mélyen, Minden jó, kis fiúra.

Jó, kis fiúk lelke Nyár-álmokra lelve Röpül ki az ablakon. Nagy, rossz fiúk fáznak, Jajgatva bokáznak S zúg-zeng a Jégeimbalom.	Jég-táblák verődnek, Kis fiúk megnőnek, Kopognak az ablakon: Jégesatakos utcán, Rossz, nagy fiúk útján, Zúg-zeng a Jégeimbalom.

(Zúg-zeng a Jégeimbalom.)

Hogy a sorsa mélységeibe tekintő Ady szerint is van értelme családnak, nevelésnek, gyermeki jósnak és szülői szeretetnek, hogy a tisztaság, béke, boldog, gyermeki biztonságérzet neki is kincs, amelyet lelke nélkülöz s énjének megértéséhez nem egyedül a muszáj-herkulesi lázongás adja kezünkbe a kulcsot, — ez a vers élményszerűségével, őszinte meggyőződéssel és egész remek művészi kivitelezésével igazolhatja. Valóban, Ady vágya a gyermek után nemcsak az élet, hanem egyben az ártatlanság vágya is volt.

5. A gyermek szemével.

Jelent-e valamit az Ady-versek e vallomása a költő formaművészetének szempontjából? Vajon Ady, a gyermeki egyszerűség világából kiszakadt, elmentétek közt vergődő, bonyolult lélek a maga sajátos formai igényeivel nem távolodik-e el végzetesen a gyermekiség képzetkörétől? S a versek, amelyeknek problémáit felsorakoztattuk, nemcsak tűnő állomások-e életben, amelyeket a rokon hangulat szuggesztív hatására utólag és erőszakosan foglal egységbe a kutató?

Kétségtelenül jelentékeny számban sorakoztathatjuk fel Ady olyan verseit, amelyek egy magas kultúrának százados erjedésben termékenyedett földjéből sarjadtak, bonyolult töprengéseikkel, világot ostromló problémáikkal eredendően „felőtttek” s a gyermekiséghez semmi közük.² És mégis: éppen a gyermek szent témájáról szóló verseken át Ady lelkének egy kevésbé feltárt rétegéhez juthatunk, a felnőtt Ady gyermekiségének birodalmába, amelynek titokzatos hatásai fel-felszüremkednek olykor a legszövevényesebb alkotásokba is. Lelkialkatának meghasadt, tépett jellege, amelyre Nyíró Gyula egyik

² V. ö. az Ady-irodalmon kívül Rónay György: *Stilus és lélek*. Magyar Kultúrszemle. 1941; Baránszky László: *Az impresszionizmus irodalmunkban*. Irodalomtörténet. 1938; Sándor István: *Az „érthetetlen” líra*. Élet. 1938.

mélyértelmű tanulmánya figyelmeztet, magával hozza ezt a különös komplikációt, amelyet az egyszerű és a bonyolult színek árnyalatainak egybekapcsolódása nyújt.³ Ady nem egyszer a gyermeki kifejezőmód ösztönösségével, rapszodikus szaggatottságával, megszállott képzeletgazdagságával szól élete gondjairól is s maga írja le álmélkoldva a lélektani értékű vallomást:

Láp-lelkem mintha kristály volna,
Naiv, szép gyermekmesék hona,
Kacsalábon forgó kastéllyal
És benne minden hóféhér,
Tündérvárás, édes babona...

(*A fehér lótoszok.*)

Csodálatos két világ összeolvadása ez: a logikát meghaladó és logika előtti szellemi korszakok találkozása a túlkulturált és a primitív lélek titokzatos rokonsága alapján. Mint Horváth János kitűnő Ady-magyarázata írja, „az ösztöniségnek, az öntudatlan lezajló életfolyamatoknak ez a szeszélyes beszéde úgy viszonylik az értelemtől ellenőrizett s vezetett közléshez, mint egy felkiáltás a fogalomhoz”.⁴ A kifejezésnek ezt a formáját használja a féltudatú gyermek s ehhez kanyarodik vissza a felzaklatott lázu modern költő beszéde is. A szimbólumok, amelyek a gyermek mesevilágát festik s a szimbolumok, amelyekben át a dekadens költő lelkének alvilágába pillanthatunk, egyazon magikus szemléletmód és formaelv teremtményei.

Az Ady-versek gyermekes, dadogó szótördelése, mesés babonás hangulatjellessége nem merő stílusjáték, hanem ösztönös, titokzatos lelkierők munkája s a naivitás, amely minden érzelmkifejező erejük mellett is ösztönösen születő szavait jellemzi, elválaszthatatlan a költő tudatalatti lelkiéletétől. „Édes átok: Utolsó napig és hajszálíg Gyermek-szemmel Nézni a világot”, a költő szavai valóban gyökerében ragadják meg Ady formaművészetének lényegét.

³ Nyirő Gyula: *Ady, a schizoid költő*. Magyar Szemle. 1933.

⁴ Horváth János: *Ady s a legújabb magyar lyra*. Bp., 1910. 32. sk. 11.

A trencsényi magyar jezsuitadrámák forrásaihoz.

Bittenbinder Miklós az Irodalomtörténeti Közlemények 1910. évfolyamában számol be arról az öt iskoladrámáról, amelyeket Trencsénben a piarista-rend kéziratárában talált. Közülök az egyiket, az 1778-ban előadott farsangi játékot törölnünk kell a jezsuitadrámák sorából, hiszen a Jézustársaságot 1773-ban feloszlatták. A többi négy közül az egyik címében vallja: „Holberg Lajos dániai játéki közül németből magyarra fordított”; ezt — az „Erasmus Montanus” címűt — Bittenbinder közzé is tette, pontosan egybevétvén eredetijével (U. o. 432—468. l.). A másíkról — „A titkos” címűről — a cím utalása („németből magyarra fordított”) alapján gondos kutatással megállapítja, hogy Johann Elias Schlegel „Der Geheimnisvolle” címen adott darabjának fordítása. Ismertetése még két darabról szól; azoknak forrásait szeretném itt ismertetni, sajnos, csak Bittenbinder kivonata nyomán vetvén össze a darabokat, mivel az erdei kéziratokat nem tudtam megszerezni.

1. Az első vígjáték ezt a címet viseli: *Malcotento úrjak*. Ennek a forrása Gabr. Franc. Le Jay (1657—1734), ismert jezsuita drámaíró *Vota* című darabja. Közli szerzőnk drámakötete: *Bibliothecae Rhetorum Liber Dramaticus*, Ingolstadt, 1748., a 450—476. lapon. Azok közé az iskolai drámák közé tartozik, amelyek a latin mithológia egy-egy alakját szerepeltetik. Le Jaynél ez a szereplő Mercurius, akit éppen Jupiter állandó küldöttjeként Shakespeare Athéni Timonjának forrásából, Lukianosból is ismerünk. Le Jay darabja azzal indul, hogy Mercurius már únja az emberek örökös panaszait, örökös elégedetlenkedését:

Nae muneris dudum me taedet ac piget mei; adeo defessus ego sum ferendis quotidie hominum votis ad Jovem!... Hi avaritiae student uni, illi ambitioni serviunt, isti voluptates venantur cupidius, alii molli amant consenescere in otio...

M. U.:

Egyik gazdagságot, másik méltóságot, a harmadik szabadságot, a negyedik zsák pénzeket, az ötödik gyenge, puha ételt, a hatodik meg a többi a patvar tudja mi a nadragulyát kíván magának...

Íme, most is nyolcan jönnek hozzá: a nagyravágyó Megathymus, a zsigori Philochrysus, a hiú Clytus, a szolgáló Dromo, az öreg Polychronius, a gyermek Eugenius, a falusi Mopsus és az erényességével kérkedő Aristus. Egyenként kívánnak vallani, és Mercurius egyenként hallgatja meg panaszukat. Megathymus a mindenség királya szeretne lenni:

Nihil ego minus, quam supremum universi affectem imperium... Primo exulabit orbe toto penitus armorum furor, et ubique regnabit alta pax... Sic mutua junget populos concordia, et pulsus turbaram irritamentis optata ad omnes perveniet quies.

M. U.:

Legelőször csendességet, békességet szereznek országomba, hogy hadak, várontások, ostromlások s mindenféle versengések távol legyenek: így kiki félelem nélkül lévén, bátran, vígan, kedvére élhetne.

Philochrysus gazdaságot óhajt:

Opes roganti cum dederis, simul et dederis vestes egregias, magnificam suppellectilem, aurata palatia, elegantes hortos, regales villas...

M. U.:

Magam pedig szép paripákat, lószerszámokat, cifra fegyvereket, kopókat, agarakat, vadász mestereket tartanék... E mellett cifrán öltöznék... Ha mikor megunnám magamat, muzsikát, bálakat, táncokat, vendégségeket indítanék...

Clytus hírnévre vágyik, *Dromo* viszont az urával szeretne szerepet cserélni, mert kegyetlen a sorsa:

Tota in me, credo, conjurat domus. Vir, mulier, liberi, domestici, ipsa etiam felis et simia, quasi icto inter se foedere, memo affligunt omnes et exercuciant miserabiliter... Liberis hoc volupe est inter cetera, ut si quid peccaverint ipsi, miserum in Dromonem culpam conferant... Si fractus cyathus, si epota amphara, si quid comestum furtim, aut subreptum clanculo, reus omnium agor protinus...

M. U.:

Az úr, az asszony, a cselédek, még a macska és majom is mind rajtam cséppölnek, az úrfiak pedig csak nevetik, sőt még több bajt szereznek, mikor reám kenik csinjaikat. Ha török, ha szakad valami, mindjárt *Buta Marci* volt az oka; ha ledül a korszó, ha valami lárma esik a szobába, *Buta Marci* cselekedte, akárminemű fogyatkozás történik, mind a *Buta Marcinak* kell adózni érte...

Az öreg *Polychronius* ifjúságot kíván, *Eugenius* viszont a gyermekkorból szeretne kiszabadulni:

Istud cerne jugum, quod ferimus!... Vita haec nostra est, ut campanula vigilandi, dormiendi, edendi, jejunandi, laborandi, feriandi magistra sit. Gaudes stertere multam in diem hesterno fessus labore? ecce importunus ante solem ortum sonus e stratis exturbat. Dormire non juvat? datum est signum ad quietem, decumbendum est. Famos urget? hora non insonuit, servanda jejunia. Non esuris? coenae tempus est, truderis ad mensam vel invitus. Feriari velles? invitata tranquillae lucis amoenitas? nihil agis: durus monitor pellit ad studium. Ludere praesentia non amas? aër pluvius est? frustra sis, dies ludo dicitur, necesse est, ut vel cum fastidio ludas.

M. U.:

...aki csak előtálal, mind parancsol velünk... minden lépésünket vizsgálják, dorgálják, egy szóval, ha mindjárt a fejünkre járnánk is, annyi sok nraknak nem tehetünk eleget. Kedvünk szerint baj nélkül nem esik egy mozdulásunk... Reggel talán édesdeden esne a nyugalom, mert kifáradtunk; megvonják a harangot, kivernek az ágyból... Ugat mérgesen a gyomor, jól esne a fölöstököm, de... nincs ideje... Megúntuk a munkát, tetszene valami mulatság... itthon kell ülni, tanulni kell... Ellenben semmi kedvünk nem volna a sétálásra, minthogy a sár, a köd, a hideg alkalmatlankodik, affelől csak ki kell menni...

A diák állandó bírálótnak van kitéve:

Hilaris es, comis, festivus, ut fert aetatis nostrae conditio? invenies, qui te levem, turbidum, etiam amentem dicitet. Gravitatem quandam

affectedas praeter aetatem? morosus, difficilis, obscurus habebis. Garris ingeniose, suaviter arrides, comiter blandiris? callidus continuo, versipellis, astutus audies. Simplicior contra urbanitates eiusmodi non aucuparis? vix ac ne vix quidem vitabis nomen arrogantiae. Corporis cultum paullum negligis? sordidus es, impexus obsoletus. Capillos identidem in cirros agis? et cyprio aspergis pulvere? politulum elamant et cuticulae studiosum plus aeque suae...

M. U.:

Még jóindulatunkat is rosszra magyarázzák. Ha jó kedvet mutatunk, vigadunk, tréfás mulatságot indítunk, az mindjárt csintalanság, gyermekség, pajkosság nálunk. Ha okosan, módosan, díszesen, eszesen kezdünk valamihez, az nálunk vagy színesség, vagy esztelenség. Ha valakivel nyájasan beszélgetünk, tréfálunk, nevetgélünk, az álnokság, ravaszság... Ha a csinoskodást, cifrázkodást nem szeretjük, lusta, szennyes, moeskos gyermekeknek mondattunk. Ha ellenben kevésbé tisztogatod magadat, fodorított hajadat... már kényesnek, büszkének, világ boldondjának tartanak...

Már az itt jelzett szözszerinti egyezésekből is nyilvánvaló, hogy a trencsényi darab magyar szerzője nemcsak azt az ötletet vette Le Jaytól, hogy Mercuriust Jupiter küldöttjeként szerepelteti, hanem a szövegből is átvesz részleteket. De lényeges módosításokat is találunk. A magyar darabban nem a panaszosok egymásutánja vonul el előttünk, hanem egyszerű mesébe olvasztotta szerzőnk a panaszokat. A megindulás azonos, de már az első panaszos, Bancsi deák a latin darab két szereplőjének kívánságát olvasztja egybe. Továbbszövése az is, hogy annyira beleéli magát a királyi méltóság álmába, hogy már hivatalokat is osztogat. Az első felvonás végén a két diák verekedése bohózatos elemet visz a darabba. A szolga panasza itt nem Mercuriushoz szól, hanem Puposzi igazságtalan dorgálásának eredménye. A diáksors sötét beállítása viszont válasz a szolga megállapítására, hogy az úrfisors jobb az övénel. A panaszosok megnyugtatóására szolgál a szakállnövesztés ígérete — ez is megvan Le Jaynál —, de itt minden ifjút megnyugtató. A végén a praeceptor megjelenése és dorgáló szava a komikus kudarcot emeli ki.

Le Jay darabjából új színezetű diák-komédia formálódott, de megmaradt ragaszkodó átköltésnek.

2. Az utolsó darabnak Bittenbinder „A zsuGORI” címet adta. Nem sokra becsüli: „igen kezdetleges. A komikum nagyon alacsony... A szereplő személyek neve és néhány részlet után ítélve nem lehetetlen, hogy fordítással van dolgunk”.

A szereplő nevek gondosabb megfigyelése magára a forrásra, Plautus *Aululariájára* is rávezethette volna Bittenbindert. Vessük egybe a neveket magyar darabunkban és Plautus híres *Aulularia* című vígjátékában.

Itt:

Euclio
Hafilas, szolga
Megadorus
Stofilus
Antrax
Congrio
Lykonides.

Plautusnál:

Euclio
Staphila, cselédleány
Megadorus
Strotilus
Anthrax
Congrio
Lyonides.

Plautus szereplői közül kettő hiányzik: Euclio leánya: Phaedra, és Megadorus húga: Eunomia. Ez a szereplő-elhagyás már jelzi, hogy az átalakítás csak annyi, amennyit a jezsuita vigjátékok szokása megkövetelt: a nőszereplők elhagyása. A trencséni darab híven követi Plautus vigjátékának fonalát, de a harmadik felvonásban megszakad. Törődék. Annyi azonban kétségtelen, hogy Plautus *Aulularia* című darabjának fordítása.

Alszeghy Zsolt.

A költő kikapcsolódása a társadalomból.

A költő gyakran el akar szakadni az emberrnyájtól; képzelete és egyénisége ragadja magával emberrnemjárta területekre. A megszokott formák és hagyományos keretok nyomasztólag hatnak lelkére. Vajda János a látszólag törvény nélkül bolyongó üstökösben látja a maga egyéniségének képviselőjét. A magasba repül Kölcsey Ferenc is; kiszakadva embertársai közül, felülről nézi a küzdő, szenvedő, ábrándozó embereket. Onnan az isteni magasságból nem emberi szemmel és emberi formák közé zárt értelemmel vizsgálja a számunkra berendezett földi életet. Az isteni magasságból „Sándor csillogó pályája nyulvadászat, özfutás... Mátyás dicső csatázási, Napoleon hódítási e waterlooi diadal; mind csak kakasviadal“.

A költőnek az embertömegeből való menekülését a latin költészetben több helyen megtaláljuk. Horatius egyik ódájában távol tartja magától a tömeget, mert utálja. Odi profanum vulgus et arceo. (III. 1.) Magára akar maradni, hogy megírhasa még soha el nem hangzott sorait. Másik ódájában már magasba száll (II. 20.), érzi a halhatatlanságot. Mint énokos hattyú repül a magasban; a Styx szomorú vize messze marad tőle.

Non usitata nec tenui ferar
Penna biformis per liquidum aethera
Vates neque in terris morabor
Longius invidiaque maior
Urbes relinquam.

De az elszakadásra vágyó költőre és filozófusra örökké jellemző sorokat Ovidius adja Pythagoras szájába. (Metamn. XV. 47.)

..... Iuvat ire per alta
Astra; iuvat terris et inerti sede relicta
Nube vehi, validique umeris insistere Atlantis
Palantesque homines passim ac rationis egentes
Despectare procul.....

Akik felrepülnek az embertömegeből, azok akarva-akaratlan tanítanak. Más, magasabb szempontból nézik az életet, kitáruul előttük a múlt és a jövő, isteni ihlet szállja meg őket, meglátják és megérzik mindazt, amit a porban kúszó közönséges ember nem láthat és nem érezhet.

De másképen is el lehet szakadni az emberi társadalomtól. Ha a költőt a sors csapásai lesújtották, ha életkedvét elvesztette, ittmarad ugyan a földön, de szinte kikapcsolódik az emberi közösségből. Az élet színe elveszett számára; nem örül az örvendezőkkel, sőt nem szomorkodik a bánatosokkal.

Lelke és a világ közé nehéz, sűrű köd telepedett. A világűrben is bolyonganak törvényes pályájukon a ragyogó csillagok között elsötétedett ég testek. Ady Endrének egyik rövid verse érzékelteti ezt a tökéletes kikapcsolódást: Én kifelé megyek.

Egy-egy szitok, szép szó, üvöltés
Jön messziről még-még utánam,
Zúgó fülemig alig ér el,
Mértföldeket lép-lép a lábam:
Én kifelé megyek.

Hátul: egyre messzebb az Élet,
Elöl: jön-jön az Ismeretlen,
Nem gyűlölöm, kiket gyűlöltem,
Nem szeretem, kiket szerettem:
Én kifelé megyek.

Mit hagyok itt, nem is tudom már.
Messzebb, messzebb visz minden óra.
Fekete-zöld babérfák terhe
Eszik a bús távozára:
Én kifelé megyek.

Ha e verset figyelmesen olvastuk és engedjük, hogy a költemény hangulata eltöltse lelkünket, feltétlenül felébrednek bennünk Csokonainak a Reményhez írt következő sorai: *Nékem* már a rét hímetlen, A mező kiszült, A zengő liget kietlen, A nap éjre dült. — Bájoló lány trillák! Tarka képzetek! Kedv! Remények! Lillák! Isten véletek! — A hangsúly a nékem szón van; a kikapcsolódás tökéletes.

A két költemény rokonsága véletlen találkozás is lehet; ugyanaz a hangulat rokon-burkot teremtett magának. De ha tudjuk azt, hogy Ady Endre nagyon szerette Csokonai költészetét, sőt nem egyszer útra is magával vitte költeményeit: valószínűnek kell tartanunk, hogy lelkének mélyén ott zsongtak Csokonai sorai.

Érdekes ez az Ady-vers azért is, mert nemcsak a legszebb Lilla-dalt érteszti fel lelkünkben, hanem eszünkbe juttatja Vajda János Mindent elfeledtem című költeményének első versszakát is.

Úgy tetszik, mindent elfeledtem,
Mögöttem minden ellapult.
Ha visszanézek, egy kietlen
Szomorú sivatag a mult.

De Vajda nem kapcsolódik ki teljesen az életből; csodás, ködös távolban még előtte lobog első szerelmének alakja. A szerelmi csalódás ködfátyolt von lelke elé és ezen a fátyolon keresztül nézheti már csak a világot. Petőfit gyakran meglepi a világfájdalmas hangulat, de a tökéletes kikapcsolódás az emberi társadalomból egyik versében sem nyilatkozik meg erősebben mint az Élő halott címűben. Húszéves korában írta. A költemény átmenetnek tekinthető Csokonai és Ady között. A Reményhez utolsó sorainak borongó hangulata uralkodik benne, de mégis közelebb áll Adyhoz. Megnyilatkozik ez a közelség nemcsak a hangulatban, hanem a kifejezésekben is. Talán Petőfi nélkül meg sem születtek volna Ady következő sorai: Nem gyűlölöm, kiket gyűlöltem, Nem szeretem, kiket szerettem. De álljon itt az ötszakaszos Petőfi-versnek három jellemző szakasza!

Egem ki nem derül,	Ellenség, jó barát,
Ha jó a kikelet;	Végeztem veletek;
Egem be nem borúl,	Senkit sem gyűlölök,
Ha látom a telet.	Senkit sem szeretek.

Nincs semmi örömöm,
Nincs semmi bánatom;
Érzelmim, vágyaim
Mind, mind elaltatom.

A szerelmi bánat-okozta szomorúság kódének a költő lelkéből a ragyogó világra való szétáramlása a világirodalom számos költőjénél megvan. Egyik legszebb példája Heine dalai között található. A kis dal Endrődi Sándor fordításában:

A rózsák miért oly sápadtak?	Miért süt viruló ligetre
Mondd meg csak édes az okát.	Hidegen, bosszúsan a nap?
Zöld fűben miért állnak oly némán	S mint egy magányos pusztá sirdomb
A kékszemű kis ibolyák?	A föld miért oly sivatag?
Oly panaszos, oly szomorú dalt	Miért vagyok beteg, bús én is?
A pacsirták mért dallanak?	Felelj, felelj hát énnekem!
Mért árad illatos mezőkről	Oh! Miért lettél hűtlen hozzám,
Felénk ez a halotti szag?	Miért hagytál el életem.

A versekkel úgy vagyunk, mint a képekkel, vagy a muzsikával. Mennél többet ad hozzá a lelkünk, annál nagyobb és tartósabb a hatás. A rokonságok, hatások, véletlen találkozások kimutatásának az esztétikai élvezet fokozása az igazi célja.

Lengyel Miklós.

Herczeg Ferenc. Fél százados tagságának alkalmával írták a Petőfi Társaság Tagjai. Bp., 1941. (Singer és Wolfner.) 257 l.

Nemrég mult ötven esztendeje, hogy a Petőfi Társaság *Herczeg Ferencet* rendes tagjává választotta. A Társaság ez alkalomból a költőnek emlékkönyvet adott át, amely teljes egészében Herczeg Ferenc emberi és írói egyéniségével foglalkozik, s így túl alkalomszerű jellegén irodalomtörténeti szempontból is jelentős. A Társaság tagjai közül *huszonnyolcan* írtak kisebb nagyobb cikkeket a nagynevű íróról. A kötetből terjedelemre, tartalomra tekintettel egyaránt kiemelkedik *Kornis Gyulának*, a Társaság elnökének hatalmas tanulmánya, melynek címe: Herczeg Ferenc. Ez a tanulmány tárgyias alapossága, beleérző esztétikai meglátása szempontjából egyaránt emelkedést mutat a nagynevű szerzőnek még *Kölcsey-* és *Petőfi* tanulmányai után is. Itt a filozófus pályájának zónitjén mutatja meg az irodalomtörténet számára a helyes utat. Ez a tanulmány Herczeg egész munkásságának teljes ismeretével rajzolja meg az író egyéniségét, korát, jellemzi novelláit, regényeit, drámáit és lélektani alapvotéssal mutatja meg, mint lett, mint lehetett a versei németzármaszású gyógyszerész fiából mai irodalmunk irányító egyénisége. E tanulmányban a nagy filozófus s a nagy költő találkoztak, a filozófus kezén vezet a költőt, s e séta emléke a magyar irodalomtörténetírásnak egyik kiváló ékessége.

A kisebb közleményeket két csoportba oszthatjuk: egyrészük a költővel átélt személyes élményeket mond el, másik részük irodalmi adalékokat nyújt a költő ismeretéhez. Az élmény-csoportba tartoznak a közlés sorrendjében: *Bodor Aladár*: Magyar diák első találkozására Herczeggel; a *Pogányok hatása* a kisdíákokra, *Bókay János*: Múzeum-utca 9; a szerző kislefű korában *Herczeg Bókayék házában* lakott, s *Bókay* egyszer besurrant a költő szobájába, *Csathó Kálmán*: No érzelelj kadét; Herczeg élete a Hűvösvölgyben, édesanyja, kedvenc állatai, egyszerű és furcsa ismerősei, *Czóbel Minka*: Mikor először hallottam nevét; hangulatos visszaemlékezés, *Gáspár Jenő*: Herczeg Ferenc, a Petőfi ház megalapítója; Herczeg szívós küzdélméit mondja el érdekesen, míg összehozta a költségeket s megalkotta a Petőfi-házat, *Gyalui Farkas*: Herczeg Ferencről; ötvenegy éves ismeretségük, levélváltásuk története, *Harsányi Lajos*: Herczeg Ferenc Pannonhalmán; itt kezdte írni a *Pogányokat*, itt írta az *Északi fényt* s a *Szendrey Júliát*, *Harsányi Zsolt*: Herczeg-anekdóták; három pompás eset a költő életéből, *Ifj. Hegedüs Sándor*: Herczeg és az édesanyja; meleg sorok az „édes jó Lujza néniről“, *Szász Károly*: Ezernyolcszázkilencvenhárom; a költő pályakezdésének megkapó rajza, *Szitnyai Zoltán*: Találkozásom az íróval, és az emberrel; Herczeg előkelő lelkiületének egy megnyilvánulása.

A másik csoportban adalékokat kapunk s rövid jellemzéseket Herczeg egész pályájához, valamint egyes műveihez. *Balla Ignác*: Herczeg Ferenc Olaszországban, *Bán Aladár*: Herczeg Ferenc északi rokonainknál, *Falu Tamás*: Herczeg Ferenc két élete, szellemes elképzelés arról, milyen emberi élete lett volna Herczegnek, ha nem lett volna író belőle, *Földi Mihály*: Herczeg a fogalom; lei-

kes magasztalás, *Gulácsy Irén*: Herczeg és az időszzerűség; Herczeg aktuális cikkeiről és revíziós alkotásairól, *Gyökössy Endre*: Bizánc és Trianon; a szerző első versei az Új Időkben és statisztika szerepe a Nemzetiben Herczeg-darabokban, *Havas István*: Herczeg Ferenc a fiatalok írója; eredeti jellemzése a költő hatásának, *Hegedűs Loránt*: Az élet kapuja; megrázó sorok, melyeket a szerző húsz éve írt Neuilly-ben, mint a békedelegáció tagja, *Jankovics Marcell*: Herczeg Ferenc és a revízió, *Lázár Béla*: Herczeg Ferenc egy remekműve; a Pro libertate beható jellemzése, *Pap Károly*: Szélgjegyzetek Herczeg Pogányok című regényéhez; nem szélgjegyzetek, hanem alapos jellemzés, *Petri Mór*: Herczeg Ferenc a Petőfi Társaság elnöki székében, a költő elnöklései s elnöki megnyitói szép idézetekkel, *Preszly Elemér*: Herczeg Ferenc és a politika; politikáló írókról, s Herczeg ilyen tartalmú műveiről, *Szathmáry István*: A Híd; a kötet egyetlen verses alkotása Herczegről, a szép strófák közé szőtt prózai fejtegetésekkel, *Szödlősi Zsigmond*: Az igazi élmény; a szerző Herczeggel egy szerkesztőségben dolgozott. A tartalmas kötetet *Voinovich Géza* kis. tanulmánya fejezi be: Herczeg Ferenc írói útja címmel. Így az ábécé rend véletlenül által a kötet utolsó tanulmánya is példát és mintát nyújt: három lapon finom és eredeti összefoglalás Herczeg pályájáról, sokoldalúságáról, a költő kora és élete változásainak kapcsolatairól. Méltó utolsó akkordja annak a szimfóniának, melyet egy egész irodalmi társaság adott elő a legnagyobb élő magyar író tagságának félévszázados jubileumán.

R.

Nemzeti Színház 1941. Kiadja a Nemzeti Színház igazgatósága. Budapest, 1942. 430 [1] l., 72 l. képmell.

Fővárosi színézetünk „ösképlete“, a Budai Magyar Theátrum, éppen most százötven éve adott ki először almanachot. Ezt a szokást a Nemzeti Színház is folytatta, a kiegyezésig a sűgők, majd egy újabb évtizeden át a nyugdíjintézet gondozásában. Végül — félezázados ezünet után — a Hevesi-korszakban megkísérelték felújítását, de két kötet kibocsátásával a tervezett sorozat megint megszakadt.

Most Németh Antal a maga igazgatásának hat évéről nyújt képet egy bőseges képanyaggal felszerelt, huszonhét nyomtatott ívre terjedő kötetben. Az első lusztrumról összefoglaló áttekintést kapunk, a hatodik évadról külön beszámolót. Mindez — legalább is nyersanyagul — gazdag és becses forrása lesz a jövő kutatómunkájának. Ez a kötetnek nagyszabású színháztudományi tanulmányával is számot fog vetni, mindenekelőtt az igazgatónak bevezető értekezésével: „Hogyan keletkezik a színházi előadás?“ Huszonnyolc napi munka mozzanatain vezet ez végig a szereposztástól a — „tapsrend“-ig (mert, íme, ilyen is van, — ki hitte volna?).

A többi öt fejtegetés az időszak egyes klasszikus bemutatóihoz fűződik, Shakespeare négy művéhez s a Peer Gynthez. Ezek közül kiemelkedik Szűcs László két dolgozata, a Szentivánéji álomról meg A viharról, telve gondolatébresztő ötlettel, jó érzéket mutatva a lényeg iránt. A másik három szerző e helyett csak lelkendezéssel kíséri végig a színpadi értelmezéseket, áment mondvá erényre, hibára egyaránt. Ezek inkább a vitatkozókedvet keltik fel bennünk, szinte valamennyi tanulmányra egy-egy — ellentanulmányt szeretnénk írni. A németországi vendégjátékok ismertetője sem takarékoskodik a görögtűzzel.

A statisztikai rész az aprólékosságig sokszempontú, ennélfogva minden érdeklődést kielégíthet. Ebben csak a színház „kérdőíveinek“ túlságosan korszerű formulái lehangolóak, sőt egyenest visszataszítók. Hogy a színház-átogató „milyen újságot olvas rendszeren“, mit szól a díszletekhez, alakításokhoz, az írói megoldáshoz, sőt a sajtóbeli kritikákhoz stb., stb.: szerintünk merőben felesleges kíváncsiszkodás. Hogy pedig melyik szerzőt s melyik magán-színházi tagot óhajtja látni e színpadon: tisztára az „illetéktelenség kultusza“. Mire jó ez az egész „közvélemény-kutatás“? Elvégre a Nemzeti Színháznak mégsem holmi „kivánsághangversenyek“ rendezése a legfőbb feladata.

Rédey Tivadar.

Gulyás Pál: A bibliográfia kézikönyve. Bevezetés a könyvészetbe. Második kötet. A legfontosabb bibliográfiai segédkönyvek. Bp., 1942., Orsz. Széchényi Könyvtár, [4] 400 l.

E folyóirat 1942. évi első számában kifejezett reményünk valóra vált: egy év leforgásánál rövidebb idő alatt megjelent Gulyás Pál alapvető művének második és egyben befejező kötete, a bibliográfia segédkönyveinek jegyzéke. Csak a ma is jól használható bibliográfiákat repertorizálja és legfeljebb még azokat, amelyek a bibliográfia története szempontjából érdekesek. Négy főcsoportra osztja anyagát: I. A bibliográfiák bibliográfiája. II. Egyetemes bibliográfiák. III. Nemzeti bibliográfiák. IV. Szakbibliográfiák. A nemzeti bibliográfiákat a nyelvcsaládok és ezeken belül a nyelvek betűrendjében hozza. Számbelileg legtekintélyesebb a szakbibliográfiák csoportja; ennek a csoportnak felosztásánál a tudományegyetemek hagyományos tagozásához igazodott a szerző, úgy azonban, hogy az orvostudományt a természettudományok mögé helyezte. A sort a vegyesek kikerülhetetlen csoportja zárja be. Az észszerű és minden kutató számára külön magyarázat nélkül áttekinthető rendszer előnye szembeszökő. Csak kiegészítésként jegyezzük meg, hogy az időszaki sajtóval foglalkozó elméleti művek bibliográfiai mégsem kaptak helyet sem az irodalomtörténeti, sem a történelmi, sem a jogtudományi részben, de még a „vegyesek“ között sem, ahol pedig még a bélyeggyűjtés és a tűzoltás könyvészeti irodalma is megtalálható. — Egyébként a művek nemcsak szakrendben, de cím és szerző szerint is fellelhetők a mintaszerű név-, cím- és tárgymutatóban. Tegyük még hozzá, hogy Gulyás Pál minden cím után külön bekezdésben rövid tárgyi jegyzetet is fűz, amelyben a mű szerzőjére, tartalmára, használhatóságára vonatkozó észrevételeit közli, valamint azt is, hol található meg egy-egy ritkább könyvészeti mű. Ezek a jegyzetek nemcsak családástól óvják meg a kutatót, de epigrammatikus, a lényegét néhány találó szóba sűrítő, sokszor vitatkozó formájukkal a könyv előadását élénkítik, a sivár címjegyzéket olvasmányszerű szövegbe ágyazzák. Könyvtárosok, könyvészek, akik hivatásuknál fogva kénytelenek a Gulyás jegyzékében foglalt kézikönyvek nagy részével megbarátkozni, hálásak lesznek, amiért a szerző ezt a feladatot nemcsak egyszerűbbé, de élvezetessé is tette számunkra.

Dezsényi Béla.

Várdai Béla: Rab magyar tájakon. Bp., é. n. (Szent István Társulat.) 176 l.

Szerző a „hit fényénél írt emlékezések“-nek nevezi művét; „rab magyar tájak“-ról írja szívhezszólv, lélekből fakadó mondanivalóját. Írásának műfaját nehezen határozhatnók meg, van benne valami az útleírás élményszerűségéből,

s az emlékirat eseményeket megörökítő jelentőségéből. A legmegragadóbb azonban az egész könyvben az a mélységes, fájó hazaszeretet, amely a sorok közül kicsendül.

A könyv első része szatmári tájakról szól, másik, nagyobb része sáros-megyei képeket idéz az idegen megszállás alatti időkben. (1935.) Úgy adja elő, mint személyes emlékeit, emlékezéseit, érezzük, hogy szívéhez nőtt, vérévé vált a magyar mult minden egyes alakja, minden fennmaradt épület, templom, festmény, kődarab megszólal és idéz feledésbe merülő, de soha el nem felejtendő korokat. S mindez annyira egyéforrott az író lelkével, hogy úgy érezzük, nem száraz történelmi adatokat sorol föl, hanem saját lelkének gazdag tartalmát adja. Idéz sok mindent, amire még ő maga emlékszik. Földidezi nagynevű és elfelejtett írók, tudósok, tanárok, nagy családok nevét. Ősmeri híres embereknek egy-egy helyre, szép tájra vonatkozó mondásait. Művészi és művészet-történeti értékű templomok és egyéb kincsek éppen annyira ismeretesek előtte, mint a lakóházakban elrejtett kecses, kovácsolt vasrácsozatú lépcsőházak. E könyvvel kezünkben bátran végigjárhatnánk, alaposan megismerhetnénk a leírt tájakat. Ebbe a keretbe méltón illeszkednek be megfelelő helyeken az irodalomtörténeti vonatkozású emlékek is, mint például Koltón Petőfire és a Teleki-családra, Eperjesen Petőfire, Tompára, Kerényire és még sok másra vonatkozó emlékek.

Cs. Gárdonyi Klára.

Szabó T. Attila: *Az Erdélyi Múzeum-Egyesület története és feladatai.* Kolozsvár, 1942. Az EME kiadása. 64 l.

A magyar mult egyik legelőkelőbb és leggazdagabb gyűjteményének történetét hozza közelebb ez a pompás kis füzet. Illő és érdemes megismerkednünk e kiváló intézmény sorsával, hiszen számtalan irodalmi vonatkozása van. Nagy fejedelmek (Báthory, Bethlen stb.) önálló tudományteremtő erőfeszítései után, amelyek az Erdély puszta megmaradásáért folyt küzdelmek idejére esnek, a XVIII. sz. második felében jelentkeznek sűrűn tudományszervező kísérletek (Aranka, Batthyány Ignác, Döbrentei stb.). Valójában csak akkor bontakozik ki, amikor gr. Kemény János és Sámuel 1841-ben felajánlják gyűjteményeiket egy erdélyi Nemzeti Múzeum céljaira. Nyilván szász befolyásra Bécs az alapítást elgáncsolja. Így még nehezebb időkre, 1859-re, maradt a rég vajúdó gondolat tetté érlelése. Ekkor az *egyesületi* úton való megoldás lehetőségét használta fel gr. Mikó Imre. A „részvényesek“ azonban a politikai nyomás megszűntével (1867) megfogyatkoztak, s így a kolozsvári egyetem alapításakor (1872) az állam és az egyesület között kölcsönös segélynyújtásra került sor. A szépen fejlődő életet már-már veszélybe sodorta a múzeumi és akadémikus irány közt kialakult viszály. Még nehezebb idők következtek, a román megszállás évei. Szerző hideg tárgyilagossággal írt sorai mögött is élesen körvonalazódik a román „tudománypolitika“. Ezek vázolása után a jelen helyzet ismertetésére tér s méltán fejezi ki azt az óhaját, vajha erősítenék meg az EME-t, mert csak így „szolgálhatjuk... az erdélyi magyarság komoly művelődésbeli fölnyének öntudatosodását...“

—ry.

Halász Előd: *Nietzsche és Ady.* Bp., 1942. Minerva könyvtár. Danubia könyvkiadó. 223 l.

Nemrégiben jelent meg *Kornis* Gyulának érdekes és mélyenszántó tanulmánya, amelyben Petőfinek Nietzsche-re való hatását világítja meg. *Halász*

Előd most Ady Endrével hozza kapcsolatba Nietzschét s ilyen módon visszafelé hajlítva az egykor magyar hatásokkal is megerősödött költői sugarakat. Módszere a párhuzamba állítás s hogy ezt következetesen keresztül vihesse, mellőzi annak a kérdésnek fölvetését, hogy mennyiben hatott a legsajátosabb német filozófus, aki egyszersmind költő is volt, a legsajátosabb magyar költőre.

Nietzschéből indul ki, megvilágítja jellemző motívumait s ezután Ady azonos vagy hasonló motívumait teszi vizsgálat tárgyává. Tanulmányának gyökerei a nietzschei filozófiából táplálkoznak, de kiterjeszkednek a német irodalom költői nagyságaira is: Goethe-re, Rilke-re, George-ra és másokra. Így mintegy német költők galériájába helyezi el a magyar Adyt s bármennyi rokon vonást fedez is fel benne amazokkal, a különbséget is megláttatja és érezteti. Analizál és szintézist is ad. Különösen az előbbiben erős: egy-egy Ady-vers bámulatosan életre kel és nagyítólencséje alatt és sajátos, új értelmezést kap. Egy motívum-csoporton belül különösen egy verset világít meg a legapróbb részletekig, ezt azután szétsugároztatja az egész problémakörre. Ezeket Az én, Az alkotás, Élet-halál, A szent kelet, A hős, A mában élni a jövőért című fejezetekben vizsgálja s ezekben találja meg a kapcsolatokat Nietzschével. Érdekes ez a párhuzambaállítás: sok új oldalról kap általa megvilágítást Ady költői műve. Mivel csak a Nietzschével összefüggésben lévő motívumokat sorakoztatja fel, teljes képet az egész Adyról nem adhat. Így például teljesen elmarad Ady szerelmi költészetének döntő problémaköre.

Ha megállapításaival nem értünk is mindenben egyet, el kell ismernünk, hogy azok alapos ismeretről és mély gondolkodásról tesznek tanúbizonyságot. Halász Előd dolgozata az értékes Ady-tanulmányok sorában foglal helyet. Úgy tudjuk, ez első önállóan megjelent munkája, annál nagyobb várakozással tekintünk további fejlődése és munkássága elé.

Szabó Richárd.

Gál István: Babits és az angol irodalom. (Debreceni Angol Dolgozatok VII.) [Kiadja a Tisza István tudományegyetem angol szemináriuma.] 140 l.

Gál István Babits „angolosságának“ vizsgálatát szolgáló könyvével új irányt adott a hazai filológiának. Ennek a módszernek a titka pedig a *sokszempontúság*. Nemcsak a „hatásokat“ elemzi — ennek elég egy fejezet — hanem a költő egészen sajátosan angol-magyar világát, e világot formáló külső környezetét, irodalmi fogadtatását feltárja előttünk. Babits angolosságának helye a magyar szellem történetében: ez munkájának voltaképeni tárgya. Valóságos kultúrmissziót teljesít ezzel, mert igazolja, hogy az angolszász művelődés értékeit nem lehet kikapcsolni a magyar szellemi életből. Módszerének leg-sajátosabb újdonsága pedig az, hogy Babits angolosságát a hozzászólások tükrében szemléli. A munka így izgalmas intellektuális olvassmányá válik, melyben a XX. század egész magyar irodalmi és tudományos világa benne lüktet. Gálnak a lelki együttrezdülés legfinomabb árnyalatai számára is érzéke van. Hogy a komoly kutatásnak ezekre az árnyalatokra is ügyet kell vetnie, azt nyomatékkal hangoztatja: „Babitsnak nemcsak lírájában, hanem prózájában is sűrű angol nyomok találhatók. Bár nem győzzük hangsúlyozni, nem is annyira egyes nyomok, mint inkább légtörő, műfaji, atmoszférikus hasonlóságok és párhuzamok.“ (51. l.) Nagyjelentőségű, hogy Babits angolosságát a végén kelet-középeurópai távlatokba állítja. És különleges filológiai, szellem-

történeti fontossága van a Függeléknek, ahol nagy akribával összeállítja a Babits könyvtár angol gyűjteményének lajstromát, valamint Babits angol fordításainak bibliográfiáját, és közli Babits fogarasi Shakespeare-előadásának, ismeretlen angol műfordításainak, fordítás-tervezeteinek szövegét.

Gál munkája most már fokozottabban kötelességévé teszi a magyar tudományoknak, hogy Babits *latinításával* is foglalkozzék. Véleményünk szerint Babits egyéniségének igazi nyitja Latin Európában rejlik. Még élete alkonyán, San-Remóban is e Latin Európa mellett tett hitet. Bármennyire jelentősek az angol hatások, Babits egészében mégis inkább franciás alkatú költő; Valéryre emlékezett. És rá kell mutatni arra, hogy a súlyos pozitívumok mellett negatívumokkal is járt az angol hatás Babitsnál. Ezt már Szabó Dezső sejtette. Az angolszász irodalmakból nemcsak a Keatsek magas spiritualitása, az Emersonok tiszta humanizmusa, hanem a Pendexterok szenzációhajhászása is megtalálta az utat Babitshoz

Mindezek ellenére sok hasznos inspirációt kapott Babits az angolszász világból. Művének 8. lapján Gál maga elé tűzi a további feladatot: ez inspirációk részletes taglalását. Kívánjuk, hogy az ott közölt témákat minél előbb feldolgozhassa, s még sok hasznos munkát alkothasson Magyarország és Közép-Európa kultúrájának feltárásában.

Angyal Endre.

Jóború Magda: Akadémiai drámai pályaművek 1857—88. Mezőlőr, 1942. (Szerző.) 62 l.

Ez a dolgozat mindenekelőtt pontatlan adataival hívja ki a rosszaló kritikát. A nyertes művek jegyzékében pl. hiába keressük az 1855-re visszamenőleg kiadott Teleki-díjat (Szigligeti Ede: *Béldi Pál*), az 1887-re még kiadott Péczely-díjat (Bartók Lajos: *Thurán Anna*); nem találunk utalást a megdícsért művekre, noha közöttük Abrányi Kornél, Berczik Árpád, Rákosi Jenő, Szász Károly, Szigligeti Ede, Váradi Antal kisebb jelentőségű, de irodalomtörténetileg mégis figyelemreméltó drámái szerepelnek; nem említi az olyan eredménytelenül pályázott darabot, mint Madách *Mózesét* vagy Reviczky *Jobábját*; hiányzik a bírálati alapelveknek (Pesti Napló, 1857. január 29.), a bíráló bizottságok összetételének, a pályázati feltételeknek, majd pedig módosításuknak (pl. Jókai indítványa 1867-ben) pontos ismertetése stb. Mindezennek a hibás módszernek következménye, hogy a szerző a teljes anyag feltárása és rendezése előtt fogott hozzá a tárggyal kapcsolatos problémák boncolásához. Ha csak összeállította volna a pályázatok pontos kataszterét s igyekezett volna a művek mögött lappangó szerzőket a lehetőséghez képest kikutatni, akkor is sokkal hasznosabb munkát végzett volna, mint így, amikor kiragadott töredékek alapján jellemzi nagy általánosságokban a pályázatokat. A dolgozat azonkívül nem érzékelteti eléggé az akadémiai pályázatok irodalom- és ízlésalakító szerepét, pedig az 50-es és 60-as években még egyegy Teleki- vagy Karácsonyi-díj odaítélése nyomában olyan kavargás támadt, mint a közelmúltban a Baumgarten-díj körül. 1857-ben pl. Marosvásárhelyről egy 50 aláírással ellátott nyilatkozat kárhoztatta Dobsa Lajos és Kövér Lajos támadását a Hölgyfutárban, s a vitába lassanként beleszólt az akkori egész magyar íróvilág. Mindezt azonban figyelemre sem méltatta Jóború Magda, ezért munkájának mindössze az az érdeme, hogy rámutatott egy még kimunkálásra váró irodalomtörténeti kérdéscsoportra.

rtr.

Ács Tivadar: *New-Buda*. Bp., 1941. (Szerző kiadása.) 322 l.

New-Budának neveztek el a szabadságharc után Amerikába vándorolt magyarok telepüket, amit Ujházy László volt sárosi főispán és komáromi kormánybiztos vezetésével alapítottak. Sorsa azért érdekli az irodalomtörténetet, mert Ujházy környezetében megfordult Kerényi Frigyes, a szerencsétlen sorsú költő. Kerényi londoni tartózkodás után az Independent vitorlásán érkezett New Yorkba és 1851. májusában már a Iowa államban fekvő New-Budán tűnik fel, a hosszú út viszontagságaitól megviselve, betegen. Nemsokára barátja hívására Clothild Grove-ba költözött, ebbe az alig néhány házból álló vadnyugati városkába, ahol egy kis versesfüzetet adott ki, Amerikában írt költeményeinek gyűjteményét. Ebből a kötetből, sajnos, példány nem ismeretes; véleményünk szerint talán, mint az emigráns-írók oly sok más alkotása, nem is jelent meg nyomtatásban, csupán kéziratos másolatokban terjedt. A költőnek itt sem kedvezett a szerencse és nyomorba jutva elhatározta, hogy régi barátjához, Ujházyhoz vándorol, aki időközben Texasba költözött. Már eljutott San Antonioig, ahová Ujházy birtoka közel esett. Pénze elfogyott, gyalog vágott az útnak a vad esőben. Útja közben tört ki rajta a téboly: egy szénégető-kemencében találták meg testét, félig szénmé égve. Zsebei versekkel voltak tölve s erről ismertek fel Ujházyék. Ez az, amit a költő rejtélyes végéről megtudhatunk és az újabban felmerült kalandos mesékkel szemben bizonyára ezt az előadást fogadhatjuk el hitelesnek, mert egyezik azzal, illetve kiegészíti azt, ami Kerényiről régebben is napvilágra került. Ács Tivadar népszerű, a nagyközönségnek szóló munkát írt, amit sajnálatosan sok sajtóhiba tarkít. A sok ismeretlen adat és nagyszámú, kiadatlan emigráns-levél közlése miatt érdemel dicséretet. K.

Monoki István: *A magyar időszaki sajtó a román uralom alatt. 1919—1940*. Bp., 1941, Orsz. Széchényi Könyvtár, XII, 266, 2 l. (Magyarországi Időszaki Sajtójának Könyvszerzője 7.)

A román megszállás alól felszabadult Erdély hírlapirodalmának képe a pontos adatok megvesztegethetetlen tükrében tárul elénk Monoki István páratlan szorgalommal, hosszú évek önfeláldozó gyűjtésével készített bibliográfiájának lapjain. Sajtó és irodalom szoros összefüggését az idegen uralom alá került Erdélyben már az az egy adat is meggyőzően mutatja, hogy az időszaki sajtótermékek száma évi átlagban az egész könyvsajtó termelésének 47.76%-át, tehát közel a felét tette. A magyar közönség kulturális szükségleteit szolgáló szellemi táplálékát a sanyarú viszonyok között nem annyira a könyvekből, mint inkább az időszaki sajtó termékeiből merítette. Ezt használta ki az írói gárda is, amikor élénk résztvett a lapok munkájában. Igaz, hogy e lapok jórésze tiszavirágéletű volt: összes számukból (1260) csak akkor következtethetünk valódi jelentőségükre, ha alapításuk évszáma, illetve fennállásuk éve szerint vesszük őket szemügyre; ezt Monoki szellemes statisztikai táblázat segítségével teszi lehetővé. A bibliográfia tömör bevezetésében találóan jellemzi Erdély sajtóviszonyait a megszállás 22 éve alatt: különösen táblázatai értékesítik a csak bibliografus számára megközelíthető adatokat. A bevezetést a közel 200 oldalas betűrendes címjegyzék követi; szakbeosztásos és földrajzi tájékoztató, valamint névmutató teszik minden szempontból használhatóvá az értékes kötetet. Nem helyeselhetjük azonban mindenben a címfelvétel módját: a szerkesztő- és nyomdaváltozásokat jobb lett volna a változás dátumával fel-

tüntetni. Néha éppen a részletekbe menő pontosság teszi a leírásokat nehezen használhatóvá. Az anyag összegyűjtéséért a magyar tudomány elismerése illeti a szerzőt. kb

Vájlok Sándor: Petőfi a tótoknál. (Egy század a magyar-tót viszonyból.) Bp., 1940. Kir. M. Egyetemi Ny. 56 l.

A szerző egy század magyar-tót viszonyát csoportosította a Petőfi-kérdés köré. Bőséges anyagot hord egybe, hogy rámutasson arra az útra, amelyen a legnagyobb magyar költő eljutott a tót írók és a tót nép közé. Petőfit a nagy tehetségek árja sodorta világszerte s így a tótság körébe is. A befogadás azonban — Vájlok munkájában rámutat erre — a nemzetpolitika síkjára vetíti az irodalomtörténeti kérdést és azzal párhuzamosan halad. A századforduló előtt a tótság Petőfi emberi és költői nagyságát tartotta a magyar Achilles-saroknak. Itt sebzi a magyarságot kíméletlenül önérzetének nyilaival. A *Štur*-mozgalom, amely irodalmi téren Štur-iskolát teremtett, egész Petőfi-ellenes nemzedéket nevel. A hangulat csak a századforduló után változik, amikor Petőfi elhagyja a tót napisajtó és a politika terét s méltó helyet kap az irodalomban. A tót Petőfi-kultuszt a nagy tót költő, *Hviezdoslav Ország Pál* fosztotta meg nemzetellenes jellegétől. Vigasztaló, hogy a nép a politikán felül állott s olvasta, szerette a magyar Petőfit.

Csorba Tibor.

Polgári iskolai tanárok élete és munkái. Összeállította: *Deák Gyula*. Bp., 1942. Az Orsz. Polgári Iskolai Tanáregyesület kiadása. 519 [1] l.

A 2702 író-tanár nevét felsoroló könyvészeti munka jó tájékoztatója a polgári iskolai szakköröknek és a tudományos kutatóknak is. Nagy érdeme szerzőjének, hogy a rendelkezésre álló rövid idő alatt is teljességre törekedett. Forrásai: az Általános magyar könyvjegyzék, Szinnyei József életrajzi lexikona, Győry Vilmosnak a polgári iskolai közlönyökről szóló ismertetései, repertóriumai, a magyar pedagógiai és irodalmi lexikonok, tanügyi folyóiratok, értesítők, s az életben lévő tanárok személyi adatait feljuttató törzslapok stb. A feldolgozás módszerében Deák Szinnyei József életrajzi lexikonát követte. A nagy szorgalommal összeállított könyv tagadhatatlanul tudományos segéd-eszköz. Sz.

Reminiczky Erzsébet: Ady hatása líránkra. Bp., 1941. Szerző. 84 l.

A szerző Ady hatását keresi a nyugatosok, a katolikus költők és a legújabbak között, Dekadencia és életjavallás kettőssége, Az „én“ egyeduralma, Lírai tárgykorok (Isten, szerelem, magyarság, szocializmus) című fejezetekben. A fejezetek élen elvi megállapításokat, vagy történeti visszaillesztést találnak. Az újabb irodalom ismerői számára a könyv nem hoz meglepetést: a *Babits*-nál, *Kosztolányi*-nál, *Juhász*-nál, *Tóth* Árpádnál talált Ady-hatás jelentéktelen, vagy erőszakolt: nem minden egyezés-hatás. Még kevesebb Erdélyi, Illyés, Szabó Lőrinc, József Attila költészetében, *Siknél* és *Mécsnél* talál még leginkább Ady ösztönzéseire. Hiánya, hogy *Győry Dezsőről*, aki pedig jelentős költő és Ady legkiemelkedőbb tanítványa, nem vesz tudomást. S. O.

Egyetemes Philologiai Közlöny. — 1942. 3. sz. ifj. Horváth János: *Andreas Pannonius Cantica Cantorum kommentárjának forrásai.* Andreas Pannonius sokat merít idegen forrásokból, műve mégis több, mint egyszerű kompiláció, mert egészen eredeti, egyéni felfogás alapján magyarítja az Énekek énekét. — Birkás Géza: *Montaigne sorsa Magyarországon.* Montaignet hazánkban későn kezdik fordítani, kevesen olvassák és így hatása is kisebb, mint amilyent jelentősége szerint várni lehetne. — Szabó Mihály: *A magyar színjátszás megindulása és az olasz irodalom.* A magyar színjátszás megindulásának első évtizedeiben jelentős volt az olasz szerzők színpadi szerepe (Metastasio, Goldoni, Gozzi, Nota), ugyancsak nagy jelentősége volt az olasz operának is.

Erdélyi Múzeum. — 1942. 4. sz. György Lajos: *A másfélszázados és a százados évforduló küszöbén.* Visszaemlékezés a kolozsvári színészet és az Erdélyi Múzeum Egyesület nagy évfordulóira. — Herepei János: *Az erdélyi könyvkötészet és nyomdászat történetéhez.* Compactor János. XVIII. századi kolozsvári könyvkötők, s egy ugyanebből a századból való nyomdai szabályzat, Paldi István nyomdászságának első nyoma (1737), Szenci Kertész Abraham eltávozása Kolozsvárról, végül Bornemisza Anna fejedelemasszony radnóti könyvtárának az 1671. és 1676. évekből származó jegyzéke.

Irodalomtörténeti Közlemények. — 1942. 3. sz. Sándor István: *Főuraink a felvilágosodás irodalmában.* A felvilágosodás elsősorban a kultúra reformjára törekedett s magyar földön is sokkal inkább a műveltség, mintsem a társadalmi berendezkedés forradalmának tüneteiben jelentkezik. Így érthető, hogy az a gondolat- és motívumsor, amelyet a korszak szépirodalma a magyar társadalom élén álló osztályról, arisztokráciánkról megrögzített, inkább főuraink politikai viselkedésének és művelődési viszonyainak, mintsem szociális mulasztásainak mérlegeletéséből alakult ki. A kor irodalmában jelentkező főúri típusokat rajzolja meg. — Viszota Gyula: *Gróf Széchenyi István mint katona.* (3.) Széchenyi élete a lipcei ceata után 1814 márciusáig. — Pais Károly: *Kisfaludy Sándor két Rózája.* (1.) A tanulmány tulajdonképpen Gálos Rezsőnek a szerző *A két Kisfaludy Sándor* című doktori értekezéséről írt bírálatára adandó válasz, amely újabb adatokkal is világosságot derít arra, hogy Kisfaludy Sándor művésze eredetileg zalabéri Horváth Rózi volt s csak egy később kialakult irodalomtörténeti legenda emelte helyébe Szegedy Rózát, akit maga Kisfaludy is utólag tett azzá. — Bárány Eötvös József néhány kiadatlan levele Szalay Lászlóhoz és Kölcsey Ferenchez. (2.) — Vörösmarty Mihály kiadatlan politikai cikkei (1848 első fele). — Rimay János levele Telegdi Pálhoz. (1590 pünkösd.) — Könyvismertetések. — Repertorium.

Magyar Könyvszemle. — 1942. 4. sz. Gábrriel Asztrik: *A debreceni könyvtár középkori kéziratai.* Beszámoló a Debreconben őrzött nem hazai eredetű liturgikus kódexekről. — Radó Polikárp: *Magyarországi Miklós cassinói*

miskönyve (1418) a Nemzeti Múzeumban. A nem magyar használatra készült kódex ismertetése. — Szentkúty Pál: *M. Tótfalusi Kis Miklós amsterdami betűminta-lapja.* Beszámoló a magyar nyomdászattörténet szempontjából rendkívül értékes, mindezideig lappangó betűminta-lapról. — Csapodi Csaba: *Könyvtermelésünk a XVIII. században.* Statisztikai összeállítás arról, hogy XVIII. századi könyvtermelésünk hogyan emelkedik a század folyamán, a francia forradalom kitörése után eléri csúcspontját, majd a reakció idején zuhanásszerűen ismét elhanyaglik. — Gárdonyi Albert: *A nagyszombati jezsuita nyomda XVIII. századi apró nyomtatványai.* — Gyóni Ferenc: *A Gyóni-kötetek kiadásainak története.* — Lukács József: *Kecskeméthy Aurél 1849-es katonai lapjáról.*

Magyar Középiskola. — 1942. 12. sz. Agárdi László: *Gárdonyi Géza és az iskola.* „Műveiben aránylag kevés hely jut az iskolának. Pedig ismeretes, hogy a tanítói pályára lépett és egy-két éven át tanítószkodott is. Mégis éppen csakhogy megemlékezik az iskoláról. Általános nevelői és tanítói elveket is alig emleget; ami legtöbbször foglalkoztatja, az a tanítói vagy tanári modor megnyilatkozása.“

Magyar Kultúrsemlé. — 1942. 11. sz. Alsóeghy Zsolt: *Faludi Ferenc emléktáblájánál.* „Szelleme érzi a nyugati friss szellőket, de szíve hozzánőtt a magyar hagyományokhoz. Látja a nyugati világ megfinomodását, kívánja ezt a magyarságban is, de tudja, hogy a nemzetet egyedivé hagyományai teszik: az újnak és réginek egészséges összehangolására törekszik.“

Magyar Szemle. — 1942. 43. kötet. 6. sz. Makay Gusztáv. *Kritikusok árulása.* „Vannak rossz szokásai és mulasztásai igazi, 'nagy' kritikusainknak is. Ilyen 'rossz szokás' az, hogy tekintélyes kritikusaink többnyire csak beérkezett írókat vagy 'nagy' műveket tisztelnek meg bírálatukkal.“

Magyarságtudomány. — 1942. 3. sz. Gerézy Rabán: *Egy magyar humanista: Váradi Péter.* (1.) Váradi Péter, mint a kancelláriai humanizmus képviselője. — Csorba Tibor: *Hungarica, a magyar végrárok lengyel poétájának költészetében.* Újabb adalékok Czahrowski Ádám magyar-kapcsolatairól. Lengyelnyelvű verseinek magyar fordításai. — Jancsó Elemér: *Erdélyi Széchenyije.* Gr. Mikó Imre életének vázlatja. — Szigeti József: *Erdélyi János.* Hegeli elemek fejlődésében. — Dömötör Sándor: *A mesemondó egyénisége.* „A mesemondó funkciója olyan a nép szellemi világában, mint a kézműves munkája a tárgyi termékek előállításában.“ — Szabó Dénes: *A kódexkiadások kérdéséhez.* — 4. sz. Gerézy Rabán: *Egy magyar humanista: Váradi Péter.* (2.) Életének második szakasza. Szellemi kapcsolatainak vizsgálata, levelezése alapján. — Eckhardt Sándor: *Régi magyar varázslóasszonyok.* A Zichyek széyli levéltárában talált, a XVI. sz. végéről vagy a következő elejéről származó, vallatási jegyzőkönyv, Ortutay Gyula etnográfiai szövegmagyarázataival.

Ország Útja. — 1942. 10. sz. Jócsik Lajos: *Móricz Zsigmond.* „Munkájának nem voltak műhelytitkai, nem volt megállapodott módszere. Amikor az alkotás heve megszállotta, oly bőszéggel teremtett, hogy olvasással nem lehetett nyomon követni.“ — Bóka László: *Móricz Zsigmond halálára.* „Az első magyar író, aki csak író lehetett.“

Pannonhalmi Szemle. — 1942. 5. sz. Pénzes Balduin: *Guzmics Izidor és Horvát István. Baráti kapcsolatuk.*

Pásztortűz. — 1942. 10. sz. Jancsó Béla: *Móricz Zsigmond.* Meleghangú pályarajz. — Gulyás Károly: *Légy jó mindhalálig.* Apróságok Móricz Zsigmond diákkorából. — Sik Sándor: *Reményik Sándor.* „A világnak talán a legszemérmesebb költője, akinek egész élete fölolvad a költői hivatásban, mint költő mást sem tett, igazi lírikusként, csak vallott önmagáról. Egy lelket mutatott meg az embereknek, és ha kereselem a szót, amellyel ezt a lelket jellemezni tudjam, alig tudok igazabbat mondani róla, mint hogy *papi lélek volt.*” — Szentimrei Jenő: *In memoriam Hunyady Sándor.* „Több mint művész. Maga is műalkotás. Kihalásra ítélt szép műfaja egy elsüllyedt világnak.”

Protestáns Szemle. — 1942. 10. sz. Kovács Endre: *Móricz Zsigmond elment.* „Móricz Zsigmond minden időknek legnagyobb magyar írója.” — Mestorházy Jenő: *Csengey Gusztáv emlékezete.* Erdemes volna jobban megismerni, már csak azért is, hogy megállapíthassuk róla, mennyire nemcsak „gyversű költő” volt. — 11. sz. Asztalos Sándor: *Oláh Gábor.* „Szerepvállalása Victor Hugo szerepvállalását juttatja eszünkbe.” — Tolnai Gábor: *A hetvenéves Schöpflin Aladár.* „A mű, amelyet hosszú pályája során alkotott és szemünk előtt érik, s gazdagodik tovább, történelmi jelentőségében éppen olyan példaadó, mint amilyen hatalmas külső méreteiben.” — 12. sz. Otrokocsi Nagy Gábor: *A közösségi igény irodalma.* „A tulajdonképeni irodalom alatt egész rétege él, szinte külön fejlődéssel, ennek a pusztán csak a közösség igénye, de nem az írói kezdeményezés eredményeképpen létrejött irodalomnak. Szerepe a néphagyomány és a tulajdonképeni irodalom közti közvetítés.”

Szabolesi Szemle. — 1942. 3—4. sz. Fehér Klára: *Móricz Zsigmond.* Megemlékezés Móricz Zsigmondról és az író *Eletem regénye* című munkájának ismertetése. — Juhász Géza: *A Garabonciás.* A debreceni kollégiumi nagykönyvtárban őrzött, s a XIX. század elejéről származó ismeretlen szerzőjű költői mű ismertetése és két első könyvének szövegközlése. — Merényi Oszkár: *Irodalom és nemzeti szellem.* Az irodalom és a nemzeti szellem viszonya a történeti fejlődés folyamán és a jelenben.

Termini. (Fiume.) — 1942. 74—76. sz. Kozocsa Sándor: *L'odierna letteratura ungherese.* A legújabb magyar irodalom áttekintése.

Tükör. — 1942. 10. sz. A 70 éves Schöpflin Aladárt ünneplő számból: Rédey Tivadar: *Mindnyájunk tanítója.* „Negyvenedik életéve küszöbéig úgyszólván csak névtelenül dolgozott irodalmunk egyik őrhelyén és szerzett annak tekintélyt, magának pedig egész további munkásságára áldásosan kiható tapasztalatot.” — Török Sophie: *Egy barátság emléke.* Schöpflin és Babits barátságára. — Nagypál István: *Apám.* A kritikus Schöpflin hatása fiára. — 11. sz. Kovalovszky Miklós: *A leghyresebb főtí szüret.* A százéves főtí dal emléke.

Ungarische Jahrbücher. — 1942. 1—3. sz. Papp Zoltán — Szent-Iványi Béla: *Hundert Jahre Bund Ungarischer Hochschulüler Berlin.* Függelékében közli hírneves szerzők által a berlini magyar könyvtár számára sajátkezűleg dedikált könyvek megfelelő lapjainak fényképmásolatát (Vörösmarty, Kossuth, Bajza, Erdélyi). — Eckhardt Sándor: *Das Ungarbild in Europa.* A külföldi átlag-

emberben bizonyos tradicionális kép él a magyarokról és Magyarországról, ami tele van előítélettel; ezt látjuk a költészetben is. — Farkas Gyula: *Das Ungarnbild in der ungarischen Dichtung*. A legnagyobb költőkkel szemlélteti a magyar szellemiség jellemző vonásait. — Hoffmann, L.: *Michael Babits* (1883—1941). Babits költői egyéniségének méltatása és munkásságának ismertetése. Babits korának és generációjának legátfogóbb szelleme, de zárkózott, s ezért aránylag kevésbé ismert. — Hoffmann, L.: *Alexander Reményik* (1890—1941). A magyarságnak legnagyobb modern nemzeti költője, az elnyomatás alatt Erdélyben is a nemzeti öntudat főntartója.

Vigilia. — 1942. 10. sz. Rónay György: *A regény és a kor*. „Az író belső élete folytonos harc: önmagával, anyagával és a világgal. Minden új vállalkozása vakmerő kísérlet, merész kaland, amelyben vagy sikerül megvalósítania a hibátlanúság egyensúlyát, vagy elbukik s eltometti anyagának rázúduló törmeléke.” — Vajda Endre: *Móricz Zsigmond*. „Az irodalmi tudat általában úgy tartja, hogy neki sikerült epikában a legszélesebb magyar világot teremteni.”

Ismeretlen bírálat Kodály Zoltánról.

Tudjuk, hogy az Eötvös-kollégista Kodály Zoltán doktori értekezése a népdal és verstan közös kérdéseit faggatta. (A magyar népdal strófaszerkezete, 1906, különnyomat a Nyelvtudományi Közlemények-ből.) Disszertációjának egyik bírálója a professzorai közül *Ponori Thewrewk Emil*, a jeles filológus volt, aki maga is több művében foglalkozott zenetudományi, ritmikai, verstani kérdésekkel. Kodály doktori értekezésének arra a példányára bukkan-
tam, amely Ponori Thewrewké volt s benne találtam egy kézirati fogalmaz-
ványt, Kodály boldogult professzorának a Kar számára írt bírálatát az érte-
kezésről. Kodály hatvanadik évét ünnepli az ország, ezért is érdemes közreadni
most ezt a bírálati vázlatot. Így következik betűhíven:

„Ezt az értekezést egészben véve helyeslem s a szóbeli rigorosum alap-
jával való elfogadásra érdemesnek ítélem.

A magyar népdal strófaszerkezete.

Amit ez az értekezés fölvet, nem egyéb mint a dallam és szöveg rhythm-
kai congruentiájának a kérdése.

Érdeme, hogy a legújabb külf rhythmikái kutatások eredményeit a magyar
népdalra [alkalmazza].

A detailban sok minden van, amit világosabban helyesebben és tanusá-
gosabban lehetett volna fejtegetni; hanem azért az értekezés egészben véve
megállja helyét

a változékonyság. —

A tudománynak minden tünetényre kell kiterjeszkednie; de eredményében
(ezt a két szót áthúzta) de ami a fő, suchen den ruhenden Punkt in der
Erscheinungen Flucht.

s minthogy a magy. népdalról van itt szó,

A rhythmus (áthúzta)

28. l. Azt üzenete a likit-lakatos, a lakatos. „A sor voltaképp 4-es, echo-
szerű toldalékkal.“ így a szerző

Tudni való, hogy eredeti alakja:

— uu | — uu | — uu | — —

„a likit-lakatos“ a későbbi betoldás Hátulról való toldást látunk

Átalmentem én a Tiszán ladikon,

ladi-ladi-ladikon

Gessler szavai Schiller Telljében a dialógusnak megfelelőleg (a formájá-
ban szót áthúzta) vannak rhythmizálva. Hogy egyik másik színész milyen
tempóban, milyen prozódiai változtatásokkal szavalja, az nem a metrika dolga.

A hangzó stb. metrikailag csak akkor fontos, ha stabilis változtatás[*t*]
okoz.“

Eddig a bírálát, helyesebben a futtában papírra vetett vázlat. Tán nem volt érdekeltlen a rég halott mestert megidézni Kodály Zoltán ünnepén. Kifogásai alig érintik az értekezés érdemét, valóban ez a doktori értekezés „egészben véve megállja a helyét“. Ma is tanulunk belőle. *Ortutay Gyula.*

Hogyan készült Vajda János költeményei válogatott gyűjteményének kiadására?

Birtokomban van Vajda János *Összes Költeményeinek* (1881) II. kötete, mely az elbeszélő darabokat foglalja magába. Ebben az Abafi Lajos Nemzeti Könyvtárában megjelent kötetben az *Alfréd regénye*, a *Jávorfa regéje*, a *Mit kongnak, bongnak a harangok*, a *Találkozások* és a *Béla királyfi* című művei találhatóak. A bordáshátú, piros bőrbbe kötött és *Vajda kisebb költeményei* II. aranybetűs címfelírással ellátott könyv két szempontból érdemel figyelmet: egyrészt azért, mert magáé a költőé volt, másrészt pedig, mert lapjain több. tőle származó és irodalomtörténetileg is érdekes bejegyzést, változtatást találunk.

A kötetet egyik korán elhunyt tanítványomnak, László Istvánnak a szülei adták nekem kegyeletos emlékezésül. Az ő tulajdonukba rokon kapcsolatok révén került. Eredetileg a költő egyik nővére, Vajda Róza örökölte végrendeletileg. Ő ajándékozta el fivére halálának másnapján, 1897. jan. 18-án Lakos Alfrédnek. Erről a kötet első lapján található irónos bejegyzés tanúskodik és e szerint: „E könyv Vajda János tulajdona volt. — Nővérétől Vajda Rózától (beszúrással!) kaptam, 97. január 18-án Lakos Alfréd.“ Különben a kötet később több ízben gazdát cserélhetett, mert a belső címlapon a szöveg felett ezt a tintával való beírást olvashatjuk: „Ilonka húgocskámnak 9-dik születésnapjára. Székely Béla.“

Minden jel arra mutat, hogy mikor Vajda költeményei válogatott gyűjteményének a kiadására készült, ezt a kötetet is felhasználta munkapédányul. Általában gondosan olvashatta a szöveget, mert még a csekélyebb sajtóhibákat is kijavította. Nem valószínű azonban, hogy maga a könyv a szedők kezébe került volna. Annál sokkal jobb állapotban van. A következőkben közöljük a költő korrektúráit. Valamennyi jel és szöveg irónnal van bejegyezve. Mindenekelőtt mellőzi Vajda a belső páros címlap szövegét, a páratlan címlapról pedig elhagyja a nevét és a címet így alakítja: *Elbeszélő Költemények*. Ugyancsak törli az *Alfréd regényének* mottóját, melyet A. (!) Taine *Voyage en Italie*jából vett és eredetiben közölte. Az *Alfréd regényében* különben több változtatást eszközöl. Törli az I. ének 10. és 11. sorát (Miként ha tiszta fényből, napsugárból Lett volna alkotatva...) és a 22. sor felét és a 23. sort (a nap jó fénye Elbújhatott mellette.). A 133. és 134. soron (És kujtoroghatsz erre arra, mint Szegény faczér jágerlegény, kopogva) sokáig töpreng. Először kóbor vadászról akar írni, majd így javítja a két sort: *Es kujtoroghatsz erre arra majd Mint elkopott hóhérinas, kopogva*. A 195. sorban egy felesleges kötőjelet hagy el. A *Mit kongnak, bongnak a harangok* című művében két kisebb javítást végez. A 27. sor végén lévő pontosvesszőt kettősponttá változtatja, a 275-ben pedig a ritmust javítja *nekem* helyett *nékemre*. Azonban nemcsak tipográfiai, hanem lényegbevágó változtatásokat is eszközöl

a *Találkozások* c. budapesti életképén. Elhagyja az Első ének felírást s helyébe ezt írja: I. A vácsi utca! Törli az I. 10. 3-ik sorának sorvégi vesszőjét és az I. 22. 1-ső sorának hibás kezdő O-ját Ö-vé javítja. Az I. 43. 5-ik és 6-ik sorát (Így lőn a kis hegyi kalandor Vagyonos úr, Örvényi Andor) először így változtatja: Így lőn a kis hegyi tekergő Vagyonos úr, Örvényi Ernő. Majd ezt a két sort is törli és ezt írja helyébe, ami az Eudródi Sándor gondozásában 1903-ban megjelent kiadásban is megtalálható: *Es mert azontúl is szerzett ő. Lett gazdag úr. Virányi Ernő.* Így lett a *Találkozások* hőse Örvényi Andorból Virányi Ernő. Pintér Jenő Tudományos rendszerezésében is csak az utóbbi nővről tesz említést (VII. 470. l.). Az Andor-nevet Vajda a továbbiakban is majdnem mindig törli és Ernőt ír helyébe. Érdekes, hogy a költő a hősnő névelével sincs megelégedve. Így módosítja a Perzsiske-Eperkét Ete'ke-Etelkére. Az özvegy asszony szép leánya tehát Ete'ke lesz. Az I. 64. 6-ik sorának sorvégi vesszője helyett pontot rak. Törli a Második ének- és a Harmadik énekfelírásokat is. (A Negyedik ének felírását azonban nem!) A III. 9. 2-ik sorában a keresztyén-szót keresztn-re változtatja s ugyanezen szakasz 4-ik sorának sorvégi vesszője helyett pontosvesszőt tesz. A III. 35. utolsó sorát (Ő benne minden hangulat) így javítja: *Ő benne mind csak hangulat.* A III. 39. 4-ik sorának e szavát *felér* a ritmika kedvéért fölére javítja. A III. 40. 6-ik sorát (Adná ily sokszor már a rútat) így alakítja: *Adná is sokszor már a rútat.* A III. 49. 5-ik és 6-ik sorában alkalmazta az I. énekben elvetett rímpárt s e két sor helyett („Valami henczegő kalandor“, Gondolta róla magá Andor.) ezt írja: „*Valami henczegő tekergő*“, *Gondolta róla maga Ernő.* A III. 50. 5-ik és 6-ik sorát (Monoklival, szemén, szivarral Ajkán vagdalkozik Andorral) egészen átgyúrja: *Ajkán szivarral, csiptetővel Szemén, vagdalkozik Ernővel.* A IV. 6. 7-ik sorának sorvégi pontosvesszője helyébe kettőspontot rak, a IV. 7. 1-ső sorának második és harmadik szava közé pedig vesszőt (sörény-nyel, vágatva). A IV. 34. 2-ik sorában a *Villámtűz ű-jét* a ritmus javára *ü-vé* változtatja. Sajtóhibát javít a IV. 51. 1-ső, a IV. 57. 4-ik és 6-ik, a IV. 53. 1-ső és a IV. 59. 4-ik sorában. A IV. 51. 7-ik sorát hangulatosan két gondolattal közé iktatja. A IV. 61. 2-ik sorának végére pedig pontot tesz. A kötet utolsó darabját, a *Béla királyfi* című költői beszélyét, melyet megjelenésekor Gyulai Pál komény tárgyilagossággal bíralt, Vajda nem akarta felvenni a válogatott gyűjteménybe. Ezért húzta át a címet, fölébe írta: „Kimarad az egész“, alul pedig: „az egész a válogatott gyűjteményből kihagyandó“ (később ezt a két szót: „válogatott gyűjteményből“ áthúzta). A tartalomjegyzéket követő fehér lapon Páris-címmel mintegy 8 soros versformájú beírás is volt, ezt azonban egy kéz — talán a költő — törlőgumival egyelőre olvashatatlaná tette.

E bejegyzések főként azért érdemelnek figyelmet, mivel ezeket az eredeti szövegen történt változtatásokat a későbbi Vajda-kiadások is magukévá tették.

Dénes Tibor.

Adalékok Kónyi János életéhez.

A m. kir. Hadilevéltár iratai között Kónyi életének két fontos korszakára: a nősülésre és a leszerelésre vonatkozó feljegyzéseket találtam. Hogy Kónyi nős volt, azt az 1783. szept. 21-én gr. Széchenyinek írt saját leveléből tudjuk.¹ Feleségére vonatkozólag azonban közelebbit eddig nem tudtunk. A Hadilevéltárban talált adatok megerősítik az eddig ismerteket, sőt valószínűvé teszik Kónyi feleségének nevét is. 1777. júl. 9-én a Főparancsnokság iktatókönyvébe a következő bejegyzés került: „Eva Török Bittet um die Erlaubnis sich mit dem Adam Batthyanischnen Fe'ldwäbel Joh. Konyi mit welchem sie bereits verschproche ist, verheuraten zu Dürfen.“² (Kónyi ezredének, a 34. gyalogezrednek akkor Batthyányi Adám volt a tulajdonosa.) A parancsnokság Kónyi házasságát kezdetben nem engedélyezte. Később azonban Török Éva türelme meghozta a kívánt sikert, mert alig 7 hónappal később, 1778. máj. 20-án Kónyi az ezred mintalajstromában már így szerepel: „Feldwebel Johann Konyi von Nemesdad (!) aus dem Somogyer Comitat gebürtig, 35 Jahre alt, cath. ein Fleischhacker, *verheirat*: absent (nämlich die Gattin), *ohne Kinder*.“³

A mintalajstromból megtudjuk, hogy Kónyi nem „egyszerű paraszti családból származott“, mint eddig hittük, hanem előnévvel rendelkező nemes volt, Nemesdad nevű községünk nincsen. Ez egész biztosan elírás. A hely csak Nemesdéd lehet. Kónyi u. i. maga mondja, hogy ő somogyi ember. Nemesdéd pedig Somogy megye egyik nemesi faluja. Abban az időben u. n. „kuriális“ (egytelkes) nemesek lakták az egész falut. A nemesi jegyzékek a kuriális nemeseket nem említik névszerint, de Kónyi nemességét már csak azért sem vonhatjuk kétségbe, mert *a katonai hatóságok a hivatalos iratokon csak igazolt nemességet tüntetnek fel*. S hogy Kónyi nem tolnamegyei vagy baranyai mint Szinnyei⁴ hitte, az, ezek után nem vitás. Ugyancsak biztos az is, hogy nem protestáns volt, hanem katolikus. Ha pedig 1778-ban 35 éves volt, akkor minden valószínűség szerint 1743-ban született s ha ehhez hozzávesszük azt, hogy 1792-ben még könyve jelent meg,⁵ akkor megdől az is, hogy 40 éves kora körül halhatott meg.

A mintalajstrom érdekes adata az is, hogy Kónyi mészáros volt. Mert az 1783. dec. 6-án írt levele, melyben arról panaszkodik Széchenyinek, hogy már 9 éves strázsamester s nem halad előre, valamint ez az adat, a tanoncidő és a strázsamesterséget megelőző szolgálati idő, összeegyeztetés után arra enged következtetni, hogy Kónyi kb. 1762–64-ben, 20–22 éves korában állhatott be katonának. Ez pedig megdönti Szinnyei véleményét, mely szerint: „kiszolgált már 1785-ben a 12 éves kapitulációt; ekkor búcsút vehetett a katonaelettől“. Mert ha 1783-ban már 9 éves strázsamester, akkor 1773-ban már strázsamester volt. Ahhoz pedig, hogy strázsamester legyen, szintén kellett kb. 10–12 évet szolgálnia. Mindezeket összevetve, Kónyi teljes szolgálati idejét

¹ Grün Albert: *Gróf Széchenyi Ferenc és Kónyi János*. Magyar Könyvszemle. 1902. 319–346. l.

² M. kir. Hadilevéltár világháború előtti irattár. Generalkommandó iktatókönyvei: Prot. exhib. in Publ. 1777. 551. l.

³ Bécs. Kriegssarchiv. Musterliste des Inf. Reg. Nr. 34. 1778. máj. 20.

⁴ *Magyar Irók*. 6. köt. 941. h.

⁵ *Elme futtatások*. Avagy Bellebellének és Karpillónak tündéres történetei.

kb. 20—25 esztendőre becsülhetjük, ami szép teljesítmény lehetett, s ebből megérthetjük az öregedő Kónyi nyugalom utáni vágyát.

A Főparancsnokság folyamodványai között volt az Eszterházy Antal herceg-ezredbeli Kónyi János őrmester kérvénye⁶ is. A döntés így szólt: „... wegen des Anton Eszterhazischen Feldwäbel Joann Konyi an Hofkriegsrath“. A Legfelsőbb Haditanács engedélyezte ugyan a leszerelést már aug. 16 án; de nem volt benne köszönet, mert Kónyinak, az akkori szokásoknak megfelelően két alkalmas embert kellett maga helyett állítania s kettős ruhapénzt kellett fizetnie. Csak ha ennek eleget tett, „vehetett búcsút“ a katonaelttől. Hogy ez a súlyos feltétel mily nehezére eshetett Kónyinak, bizonyítja egyik, 1784. szept. 17-én kelt, Széchenyi Ferenchez írott levele, melyben megírja, hogy egy embert már sikerült ugyan állítania, de a másikra már nincsen pénze. A gróftól kért segítséget, amit Széchenyi, vomakodva bár, de mégis megadott.⁷ Ezért húzódtott Kónyi leszerelése a következő esztendőre.

Lukács József.

Olasz könyv Petőfiről.

Ezen a címen jelent meg Garzantinál, az egyik legnagyobb olasz kiadónál Antonio de Marassovich Petőfi könyve, amely fontos állomást jelent az itáliai idevágó tanulmányok sorában. Marassovich nem először lép az olasz közönség elé. Nővérével, Máriával, Krisztus jegyesével *A megrájtás m'sztériuma az Isteni Sztinjátték első énekében* c. mélyreható filozófiai, teológiai, allegorikus és szimbolikus taglalás tárgyává teszi az első éneket s kimutatja annak és az egész isteni költeménynek mélységesen emberi értelmét. Marassovichot számtalan szál fűzi Magyarországhoz. Egy évet töltött a szegedi egyetemen ösztöndíjjal, mint Várady Imre professzor tanítványa. Nyelvünk, irodalmunk kitűnő ismerője. Főmunkája ez a Petőfi-könyv. Költőnkről szóló tanulmányok, teljes és részleges műfordítások nem hiányzanak az olasz irodalomban sem, mégis Marassovich könyve számos lényeges pontban különbözik előnyösen elődjeitől. A tárgy sajátos jellegének megfelelően két arányos részre osztotta munkáját: az egyik az emberrel, a másik a költővel foglalkozik. Az elsőben megrajzolja Petőfi életét, kiemelve benne a legérdekesebb mozzanatokat, a nélkül, hogy engedne a kísértésnek, s olcsó regényes színezést osepépészne a tárgyalásba. Életrajzában csupán a hiteles adatokat használja fel. A második részben végigtanulmányozza a költő jellemvonásait: ih'etének őszinteségét, az éltető erőt, melyet a tiszta népi költés hagyománya öntött belé, nagyszabású szerelmi és hazafias ideáljait, művészi és társadalmi küldetésének tudatát és hitét, úgyhogy a végén teljes képet kap az olasz olvasó Petőfi életéről és egyéniségéről.

Számtalan műfordítás kíséri és egészíti ki mindkét részt s ezek nagyban hozzájárulnak ahhoz, hogy még mélyebb bepillantást nyerjen az olvasó Petőfi sajátosan magyar világába. Alaposság, rendszeresség, a Petőfi-irodalom eredményeinek lelkiismeretes mérlegelése, s okszerű felhasználása és finom beleérező

⁶ M. kir. Hadileváltár világháború előtti irattár. Generalkommando iktató könyvei. Prot. exhib. in Oeconom. 1784, 288. l.

⁷ Grün Albert i. m.

erő jellemzi ezt a nagyvonalú tanulmányt, amely lépten-nyomon hazánk politikai történetének is bámulatosan tiszta ismeretéről tanúskodik. Bármelyik oldaláról veszi szemügyre Petőfi életét, illetve egyéniségét, eszméinek fejlődését, mindig meglátja benne a lényegest és egyszerűségéhez méltó közvetlenséggel fejteget mindent. Bátran állíthatjuk, hogy ez a legjobb könyv, amelyet Petőfiről eddig olasz nyelven írtak. A címlap Petőfi eszményített arcképét ábrázolja. Marassovich egyébként 1941-ben Petőfi könyve méreteihez fogható Madách-tanulmány megírásához fogott. Az orosz háború kitérésekor azonnal jelentkezett frontszolgálatra s mint hadnagy — Petőfi hagyományaihoz híven — az első pillanattól kezdve kint van az orosz harctéren.

(Trieszt).

Ternay Kálmán.

Hírek.

Kosztolányi Dezső Társaság alakult az elhunyt szülővárosában, Szabadkán. A Társaság egyetlen tiszteleti tagja a nagy költő édesanyja.

Az első magyar szaksajtókiállítás. Ez év jan. 25-én nyílt meg a Műcsarnok épületében az első magyar szaksajtó kiállítás. Tizenhat teremben közel ezer folyóirat sorakozott fel szakok szerint, szemléltető elrendezésben: az egyes folyóiratok borítékait, címlapjait, érdekesebb szöveglapjait és illusztrációit kivágatok alakjában, keretben a termék falaira függesztették. A kiállításon a tudományos, a művészi és a gyakorlati élet minden ága képviselve volt. A főterem statisztikai adatai könnyen és áttekinthetően szemléltették az egyes vidékek szaksajtójának megoszlását; ezek szerint az Alföldön jelenik meg a legtöbb folyóirat (131), ezután következik a Dunántúl (111), Erdély (100), Felvidék (60), Délvidék (25) és Kárpátalja (16). Megemlítjük azt is, hogy Kárpátalján 5, az Alföldön pedig csak 2 idegennyelvű szakfolyóirat jelenik meg. A kiállítás rendezői az első teremben a magyar hírlapirodalom multjának szemléltetésére a XVIII. század érdekesebb és ritkább sajtótermékeit is bemutatatták.

A Magyar Művelődéstörténet köteteinek kiadása a mult századot tárgyaló ötödik kötettel végére ért. A szerkesztés *Domanovszky Sándornak*, a mai magyar művelődéstörténeti kutatás irányító mesterének érdeme. A kultúrhistóriai szintézis szükségességére az egész mű előszavában, az első kötetben, mutatott rá: „Nemcsak történeti kultúránk elmélyítésénck és minél szélesebb körben terjesztésénck van szüksége a szintézisre, hanem magának a művelődéstörténeti kutatásnak is. Amint szintézis nincs analízis nélkül, úgy fordítva, analízis sincs szintézis nélkül.“ Az anyag gyűjtésének és feldolgozásának ma még meglévő egyenetlenségei követelték a megírás szakemberek közti felosztását. Az irodalomtörténeti fejezeteket *Szilágyi Lóránd* (I. kötet, Irodalmunk kezdetei), *Kardos Tibor* (II. kötet, A humanista irodalom), *Császár Elemér* (III. kötet, Vallásos és hősi irodalom, XVI—XVII. század), *Alszegehy Zsolt* (IV. kötet, A könyv és olvasója, XVIII. század) és *Farkas Gyula* (V. kötet, Író és olvasó a XIX. században) írták. A többi közül különösen a nevelés- és oktatástörténeti fejezetek-

ben van a tárgy természete szerint sok irodalomtörténeti vonatkozás. A szópkiállítású köteteket gazdag képanyag teszi teljessé, mely sokszor szerves egységet képez a szöveggel. Kár, hogy a képek „jegyzetei“, kissé korszerűtlenül, a képektől messze, a kötetek végére kerültek. A Magyar Művelődéstörténet megjelenése Hóman Bálint és Szekfű Gyula Magyar Történetét szépen egészíti ki és a Magyar Történet óta történetírásunk legnagyobb cseményének tekinthető

Elhúnytak.

ALLAGA VILMA (özv. fejéregyházi Csapody Istvánné, nemes), magánzó, szül. Szabadkán 1868. május 1-én, megh. Budapesten 1942. december 7-én. — R. kat. Atyja: A. Géza zeneszerző. 1891-ben ment férjhez dr. Csapody István orvostanárhoz s 1912-ben lett özvegyé. — Tárcákat és novellákat írt kül. lapokba. — Munkái: *Filemon ezredes*. Írta C. Lamiraudie. Ford. (Családi Regénytár 4.) Bp., 1900. — *A kék ruhás asszony*. Ered. elb. *Psyché lámpája*. Léon de Tenseau után. (U. o. 18.) U. o., 1902. — *Genoéva megtérése*, írta C. Lamiraudie. Ford. (U. o. 47.) U. o., 1906. — *Almavirág. Boldogasszony kis katonája*. Elbek. (U. o. 69.) U. o., 1911. — Betűjegyei és alá nevei: A. V.; A. Vilma; Fehéregyházy Lehel.

BÉLDY MIHALYNE, l. *Halász Margit*.

BENDE (valójában Bien) LASZLÓ, v. hírlapíró, szül. Budapesten 1908-ban, megh. mint katonai munkaszolgálatos 1942 novemberében. — Izr. 1928/39. az *Esti Kurir* munkatársa volt s a lapba irodalmi és kulturális riportokat meg színi kritikákat írt.

BIRTHA JÓZSEF, ref. lelkész, szül. Órban (Szabolcs vm.) 1877-ben, megh. Debrecenben 1942. december 3-án. — Pályáját mint kolozsvári hit-tanár kezdte. 1903-ban Léván lett r. lelkész. Az 1918-iki cseh megszállás kezdetén internálták. Kiszabadulása után Budapestre menekült s az 1920. nemzetgyűlésen a nyirbátori kerületet képviselte kereszténypartí programmal. Utóbb Apagyon lett r. lelkész. A kormány megbízásából Amerikában is járt. — Szépirod. jellegű munkái: *Elbeszélés Kálmán életéből*. Hollandból átd. Kolozsv., 1902. — *Órangyal*. Imakönyv katonák és itthonmaradtak sz. Léva. 1914. — *Nagypéntek — Húsvét*. Háborús egyh. beszédek. U. o., 1916. — Tizenkét évig szerk. a *Lévai Órálló*-t.

BÖLÖNI VILMOS JENŐ, unit. espereslelkész, szül. Kövenden (Torda-Aranyos vm.) 1878. május 6-án, megh. Kolozsvárt, 1942 decemberében. — 1900-ban Sepsikőröspatakon, 1909-ben Székelyudvarhely lett r. lelkész. — Egyh. beszédei: *Unit. Szószék* (1907/13.). — Munkái: *Az én beszédeim „lélek és élet“*. Beköszöntő besz. Székelyudvarhely, (1909). — *Próftáljatok*. Egyh. beszédek. U. o., 1925.

CSAPODY ISTVANNÉ (özv. fejéregyházi), l. *Allaga Vilma*.

DÉNESFAY (Dinich) ÖDÖN, nagykereskedő, szül. Szulokon (Somogy vm.) 1885. október 16-án, megh. Budapesten 1942. december 3-án. — G. kat.

Szülők: Din'ch Károly, Hampck Erzsébet. Eredetileg tornatanár volt Pécsen, majd Budapesten. 1914/18. katonáskodott, az ellenforradalom idején előbb a propaganda-, később a vall.- és közokt. minisztériumban a filmesztálya vezetője, 1922/26. nemzetgyűlési, 1931/34. országgyűlési képviselő volt. Végül burgonya- és élelmiszenagykereskedő lett a fővárosban. — 1914 előtt több filmdarabot írt és rendezett.

DRASKÓCZY LAJOS (dolinai és draskóczi), ny. ev. teol. dékán, szül. Hódmezővásárhelyen 1868-ban, megh. Budapesten 1942. november 2-án. — Szülők: D. Lajos ev. lelkész, Nagy Klementina. Előbb ev. lelkész, majd teol. tanár s végül dékán volt Eperjesen. — Minket érdeklő munkái: *Alkalmi beszéd a m. kőr. egyh. 99. é. fennállásának emlékkünnepén.* Eperjes, 1901. — *Alkalmi beszéd a reformáció emlékkünnepén.* U. o., 1902. — *Alkalmi beszéd a kassai ev. I. anyaközs. temploma alapkövetétele 100. évford... emlékére.* Kassa, 1905. — *Cipruslomb.* Eperjes, 1906. — *Búcsú-beszéd.* U. o., 1907. — *Alkalmi beszéde ... Bocskay István emlékére tartott hálaadóistentiszteleten.* U. o., 1907. — *Az egyh. beszédért. fejlődése.* U. o., 1908.

ERŐS ISTVÁN, magántisztviselő, tart. zászlós, szül. Budapesten 1914. április 25-én, megh. a Don menti harcokban 1942. szeptember 23. án. — R. kat. Szülők: E. Vilmos, a *P. Hírl.* v. rovatvezetője, Toma Eugénia. 1932-től a *P. Hírl.* főtisztviselője volt — Munkái: *Az ezüst völgy.* Irta Frank C. Robertson. (P. Hírl. Kvek. 520.) Bp., (1937). — *Harminc erős vígyázó.* Irta G. C. Henderson. (U. o. 619/20.) U. o., (1939?). (2 köt.) — *Kaland a lávamezőn.* Irta John Hamlin. (U. o. 629/30.) U. o., (1940). (2 köt.)

ESTERHAZY LASZLÓ [Pál Mária] (galánthai gr.), v. b. t. t., cs. és k. kamarás, nagybirtokos, szül. Sárosdon (Fejér vm.) 1857. június 22-én, megh. Budapesten 1942. október 3. án. — R. kat. Szülők: E. László, br. Orczy Erzsébet. Tagja volt a régi főrendiháznak. Bakonyszombathelyi birtokán gazdálkodott. — Vadász-tárcái: *Vadász-Lap* (1895/914).

FAZEKAS BERTALAN (felei), szül. 1896 kör., megh. Gyimesbükön 1942. decemberében (46 éves). — Több színdarabját játszották budapesti színpadokon és a rádióban.

FLIGL JÓZSEF, ny. máv. főfelügyelő, szül. Budapesten 1868-ban, megvilkolták u. o. 1942. október 9. én. — R. kat. Szülők: F. Nándor, Weszele Hernina. Középsiskoláit a Markó-u. főreáliskolában, zenei tanulmányait a Nemz. Zenedében végezte. Mint zongoraművész 1878 óta hangversenyezett Magyarorsz.-on és a külföldön. 1918/30. Nirschy Emília táncakadémiájának zenei vezetője volt. — Egy ideig zenekritikusa volt a *P. Hírl.*-nak és 1926-tól zenei tudósítója a lipcsei *Zeitschr. f. Musik*-nak. Számos novellája és verse jelent meg m. és ném. lapokban.

GEGUS DANIEL (kisgezsenyi és gerzsényi), ny. rendőrfőkapitányhelyettes, szül. Pilismaróton (Esztergom vm.) 1870. december 11-én, megh. Budapesten 1942. november 13-án (tem. napja). — Ref. Szülők: G. Nándor ref. espereslelkész, nagysárori Machik Rozália. Tanulmányait a bpi ref. g'mn.-ban és a jogi karon elvégezvén, 1892—1927. a bpi államrendőrség szolgálatában állott. Rendőri szakirodalmi működésén kívül 1893-tól verseket is írt bpi

napilapokba és folyóiratokba. — Szépirod. jellegű munkái: *A börtön felé.* (Nagyharang. 6.) Bp., 19—. — *Őszi ugaron.* Költemények. U. o., 1921. — A bpi Uránia tud. szính. 1906. bemutatta *Rendnek muszáj lenni* c. darabját.

GUTTMANN MIHALY, dr. phil., az orsz. rabbiképző ny. igazgatója, szül. Főlegyházán (Bihar vm.) 1872. február 6-án, megh. Budapesten 1942. november 7-én. — Tanulmányait a bpi rabbiképzőben és egyetemen 1903. elvégezvén, csongrádi rabbi, majd 1907. a bpi rabbiképzőn a talmudi tudományok tanára lett. 1921. ugyane minőségben a boroszlói Jüd.-Theol. Seminarhoz került, melynek később elnöke lett. A jeruzsálemi z'sdó egyetemen is megfordult s annak dékánja volt. 1933. a bpi Orsz. Rabbiképző igazgatója lett. 1942. nyugdíjazták. — Egyik szerk. volt a *M. Zsidó Szlé* nek. — A m. irodalomtörténetet is érdeklő munkája: *Péchi Simon szombatos imádságos könyve.* (IMIT Kiadv. 39.) Bp., 1914. (Közzétette Harmos Sándorral.)

GYOMLAY GYULA, dr. phil. ny. egyet. ny. r. tanár, a M. Tud. Akad. t. tagja, szül. Nagyváradon 1861. július 29-én, megh. Budapesten 1942. október 22-én (tem. n.). — R. kat. Szülők: Gy. Gellért kir. tan., csatóházi Csathó Polygéna. Tanulmányait a bpi egyetemen elvégezvén, 1883-ban a középisk. tanárképző g'mnáziumának tanára lett. Később a Bpi Tanárképző Intézet, a br. Eötvös József Kollégium, s 1918/34. a pozsonyi, illetve pécsi Erzsébet-tudományegyetem görög-tanára, 1922-ben a bölcsészeti kar dékánja, 1926-ban az egyetem rektora volt. A M. Tud. Akad. 1898-ban lev., 1938-ban tiszt. tagjává választotta. — Sokat foglalkozott a m. igeidőkkel s erre vonatkozó kutatásait a *Nyelvtud. Közlem.*-ben (1907/8), a *Béthy- emlékkönyvben* (1903), az *Akad. Értes.*-ben (23. k.), s a *M. Nyelvben* (1923) tette közzé. Utóbbiban jelent meg *A feltételes-megengedő mondatok szórendjéről*, stb. c. értekezése is. Tanulmányokat írt továbbá *A jelölés és tolmácsoló művészetéről* (*M. Múza*, 1920. és bővebben *B. Szle* (1939), valamint Arany János inverzióiról és verseléséről is. A *Petőfi- emlékkönyvben* (Bp., 1909) lefordította Petőfi két versét ógörögre. — *Világhódító* c. 3 fv. tragédiájával megnyerte 1920-ban a M. Tud. Akad. Teleki díját. — Egyéb, minket érdeklő munkái: *Platon vál. művei*. II. köt. Ford. (Filozófiai Írók Tára. 11.) Bp., 1893. — *Demosthenes beszédei*. II. r. Ford. U. o., 1896. (Gör.-m. és csak m. kiadás.) — *A tudákos helyesírásról és kiejtésről*. Pécs, 1926.

HADHAZY ZSIGMOND (nemes), dr. jur., ny. főispán, kir. közjegyző, szül. Hajdúhadházon 1876. május 7-én, megh. Debrecenben 1942. december 11-én. — Ref. Szülők: H. József, H. Eszter. A jogot Debrecenben és Kolozvárt elvégezvén, 25 évig ügyvédkedett szülőhelyén s mint ilyen megválasztották a nemzetgyűlés tagjává. 1924/32. Hajdú vm. és Debrecen főispánja volt. Ekkor kir. közjegyző lett. — Tárcái: *Debr. Függetl. Újs.* (1906), *Vadászat és Allatvil.* (1906).

HAL VIKTOR, ny. iparostanoncisk. igazgató, szül. Somogyásmonban 1866-ban, megh. Pécsváradon 1942. október 14-én. — R. kat. Lengyelén, Szarazdon és Pécsváradon tanítóskodott. — Munkatársa volt a *Pécsi Közl.*-nek.

HALASZ MARGIT (Béldy Mihályné), min. számvevősegi főtanácsos neje, szül. Rinyakovácsin (Somogy vm.) 1877. kör., megh. Budapesten 1942. decemberében. — Atyja H. Imre, ref. lelkész. P. isk. tanári oklevelét 1897. a

soproni orsolyitáknál szerezte. 1899-ben ment férjhez. — 1893 óta írt verseket a *Kép. Családi Lapokba*, majd a *B. Hírl.*, *Hazánk*, *Háztartás*, *M. Génius*, *M. Szele*, *Prot. Pap*, *Protestánsok Lapja*, *Rádió Élet*, *Új Idők*, *Vas. Újs.* stb. c. lapkba. — Verskötete: *Golgotavirágok*. (1931. sajtó a.) — Írásain a Dabasi Halász Margit nevet használta (d. Halász Bálint sz. közlése szerint nem tartozott a d. Halász-családba).

HEBRONY JÓZSEF, dr. jur., ügyvéd, szül. Bánhorváton (Borsod vm.) 1868. január 14 én, megh. Sajószentpéteren 1942 októberében. — Mint m'skölci ügyvéd és hírlapíró, megalapítója volt az ottani *Ellenzék* c. függetlens. lapnak. 1906/10. a dédesi kerületet képviselte a parlamentben függetlenségi programmal. 1906. X. 11-étől 1909. II. 7.-éig a *Miskolci Napló* főszerk. volt.

HUNYADI SANDOR, hírlapíró, szül. Kolozsvárt 1890. (s nem 1893. mint lexikonaink írják) október 2-án, megh. Budapesten 1942. október 10-én este, — Ref. Szülők: Bródy Sándor író, Hunyadi Margit színésznő. 1909-ben mint gimn. magántanuló öngyilkossági kísérletet követett el, mert „megúnta az életet”. (V. ö. *A Polgár* 1909. VI. 10.) Előtte ismert első cikke 1914. XI. 8. jelent meg a *Morsz.*-ban, melybe 1917-ig sokat írt, Utóbb Kolozsvárt hírlapíróskodott mint az *Ellenzék* b. munkatársa. *Feketeszárú cseresznye* c. darabjának a Vígszính.-ban elért nagy sikere után Budapestre költözött, ahol legutóbb az esti *Morsz.* b. munkatársa volt. A most folyó háború elején kiutazott Amerikába, ahonnan csak nagy nehézséggel tudott hazavergődni. — Színművei: *Júliusi éjszaka*, vígj. 3 felv. (bemut. a bpi Vígszính. 1929 Szilveszter éjjelén); *Feketeszárú cseresznye* színj. 3 felv. (u. o. 1930. XI. 6.); *Pusztai szél*, színj. 3 felv. (u. o. 1931. X. 24.); *Erdélyi kastély*, színj. 3 felv. (u. o. 1932. X. 21.); *Ritz 1919*, színj. 3 felv. (u. o. 1933. III. 18.); *Aranyifjú*, bűnügyi tört. 3 felv. (u. o. 1933. XII. 16.); *Bors István*, színj. 3 felv. (u. o. 1938. II. 26.); *Hazasi napsütés*, színj. 3 felv. (u. o. 1939. I. 21.); *Kártyázó asszonyok*, színj. 3 felv. (u. o. 1939. XI. 8.). — Munkái: *Feketeszárú cseresznye*. Színm. Kolozsv., 1930. — *Diadalmas katona*. Elbek. U. o., 1930. — *Bakaruhában*. (A Szính. Élet 10. sz. színdarabmell.) Bp., 1932. — *Téli sport. Családi album*. (Az Athen. 2 P. Regényei.) U. o., [1934]. — *Az ötpengős ledny*. Elbek. U. o., 1935. — *A Vígszínház negyven éve. 1896—1936*. [U. o., 1936.] — *A vöröslámpás ház*. Elbek. [U. o., 1937.] — *Géza és Duszán*. Reg. U. o., 1937. — *A tigriscsíkos kutya*. (Elbek.) U. o., [1938]. — *Nemes fém*. (Az Athen. Regtára.) U. o., 1938. — *Jancsi és Juliska*. U. o., 1939. — *Kártyabotrány asszonyok között*. Reg. U. o., [1939]. — *A fattyu*. [Reg.] U. o., [1941.] — *Magyarországi kaland*. Elbek. U. o., [1942.]

KOVÁCS LAJOS, unit. lelkész, szül. 1882-ben, megh. Brassóban 1942 októberében. — Kissolymoson. Nagyajtán s végül Brassóban lelkészkedett. — Egyházi beszédei: *Unit Szószék* (1907, 09, 11/3).

LIPTÓFALVI (1905-ig Honisch) ISTVAN (Lipót), volt lapszerkesztő, szül. Tornallyán (Gömör-K. shont vm.) 1871., megh. Budapesten 1942. november 29-én (tem. napja). — Szülők: Honisch Lipót, Popovics Mária. Előbb tíz évig az aradi *Alföld*, majd a marosvásárhelyi *Székely Hírl.* szerkesztője volt, később Budapestre került, ahol az *Egyetértés*, utóbb a *Morsz.* főmunkatársa, az 1919-iki kommun bukása után a *Törekvés* szerk.-tulajdonosa volt. Maros-

vásárhelyen br. Bánffy Dezső polit. titkára is volt. Többször föllépett vidéken mint képviselőjelölt, de kisebbségben maradt. — Munkája: *Egy leány története*. Reg. Arad, 1903. — Liptófalvi H. István és Liptófalvy István néven is írt.

MAJTHÉNYI GYÖRGY, I. *Matuskovicz János György*.

MARKUS PÁL (jolsvai), hírlapíró, szül. 1911-ben, megh. az orosz harctéren szerzett sebesüléséből kifolyóan 1942. október 1-én (?). — R. kat. Legutóbb a Kátay József vaskereskedőcég beltagja volt. 1942-ig mint hírlapíró a *Nemz. Újs.*, *Esti Kis Újs.* és *Kis Újs.* c. bpi lapok munkatársa volt. Többek közt a spanyol polgárháborúról írt riportokat.

MATAVOVSZKY BÉLA (alsó- és felsőrusbachi), kir. tan., ny. kir. tanfelügyelő, szül. Rimaszombatban 1856-ban, megh. Győrött 1942. november 26-án. — Gimn. tanulmányait Lőcsén és Sopronban, az egyetemet Budapesten végezte s 1883-ban középisk. tanári oklevelet szerzett. 1884-ben baranyavmi tanfelügyelővé lett, 1885-ben s tanfelügyelő lett s még ebben az évben Tolna megyébe, 1886-ban pedig Bereg megyébe helyezték át. Itt 1891-ben kir. tanfelügyelővé nevezték ki s e minőségben 1892-ben Sáros vmébe, 1906-ban Zólyom vmébe, 1910-ban pedig Győr vmébe helyezték át, ahol 1918 után nyugdíjazták. — 1877–83. a *Sopron* c. lap b. munkatársa, majd társzerkesztője és a budapesti *Ellenőr*-nek külső munkatársa volt. — Szépirod. jellegű munkája: *A szeszélyes véletlen*. Sopron, 1882. — Ő szerk. az *Emlékkönyv a M. Tört. Társ.-nak Sopronban időzése alkalmával* (Bp., 1883) c. kiadványt, amelyet Szinnyei M. Béla Antal f. keresk. isk. igazgatónak tulajdonított.

MATUSKOVICS JÁNOS GYÖRGY, banktisztviselő, szül. Nagybecskerekben 1885-ben, megh. öngyilkosként Budapesten 1942. november 23-án. — R. kat. Iskoláit szülővárosában, Besztercebányán és Szegeden végezte. Szülők: M. Mátyás, Chualla Teréz. Az 1920-as évek elején a Táltos c. irod. vállalat igazgatója volt. — Versei, műfordításai, elbeszélései, tárcái és kritikái 1908-tól kül. bpi és vid. lapokban és folyóiratokban. — Munkái: *Esteli énekek*. Bp., [1911]. — *Noa-Noa*. Irta Gauguin. Ford. Modern Kvtár. 119/20. U. o., 1912. — *A jegenye alatt*. Novellák. U. o., 1913. — *Talpra magyar!* Alk. ifj. színj. 1 felv. (Tört. és Isk. Játékok. 7.) U. o., 1914. — *Téli szimfóniák*. Régi és új versek. U. o., 1917. — *Majális*. Reg. (Athenum Kvtár. 85.) U. o., 1922. — *A szent*. Reg. Irta Conrad Ferdinand Meyer. Ford. U. o., 1922. — *Aladin első szerelme*. Reg. Bécs, 1925. — *Mese a csodádlatról*. Bp., 1929. — *A kis verklis fiú*. U. o., 1930. — *Az anyja mindig segít*. U. o., [1931]. (Mindhárom *Az Én Újságom Könyvei* sorozatban s egy kötetbe egyesítve is.) — *Mit tud a kis egér és egyéb mesék*. U. o., [1931]. — *Podri-Podri és a varázsló*. (Mesék.) (U. o.), [1931]. — *Aranymálinkó*. (M. Regények. 16.) U. o., [1932]. — *Valúta! Budapest—Zürich—Páris*. (Milliók Könyve. 242.) (U. o., 1932.) — *Ősök földje*. Reg. U. o., 1933. — *Hátán háza, kebelén földje*. (Milliók Könyve — Az Ifjúságnak. 12.) U. o., (1933). — *Ali basa meg a kacsá*. [U. o., 1933.] — *Elefántunk meg a baka*. [U. o., 1933.] — *Mese a csodádlatról*. U. o., [1934]. — *Ali basa meg a kacsá a Balatonnál*. U. o., [1934]. — *Matyi itt van*. Ifj. reg. U. o., [1934]. — *Lizi*. Reg. (M. Regények.) U. o., [1936]. (2 köt.) — *Pali és Lili*. Két kis kocsi kalandjai. [U. o., 1937.] — *A kéz*

beszél. A gyakorlati chromantia kézikönyve. U. o., 1939. — *Urifiú.* Reg. U. o., [1943.]

NAGY KAROLY, ny. ref. lelkész, szül. Ref.-Kovácsházán (Csanád vm.) 1858. augusztus 15-én, megh. Makón 1942. november 15-én. — Szülők: N. János tanító, Asztalos Julianna. A teológiát Debrecenben elvégezvén, 1881/7. s., illetve h. lelkész volt Mezőberényben. 1887-ben Kovácsházán, 1900-ban Makón lett r. lelkész. — 1875—1913 (?) írt verseket és tárcákat vidéki s elvétele budapesti lapokba és folyóiratokba. 1902-től szerkesztette a *Makói Hírl.*-ot. — Munkái: *Költemények.* Debr., 1880. — *Emlékbesz. és ima Szentandrás Pál... sírköve leleplezése alk.* Bókésyula, 1884. — *Ima* [jambusokban Rudolf trónörökös emlékére]. Gyoma, 1889. — *Beköszöntő egyh. beszéd.* Gyula, 1900. — *Imák és emlékbesz. Kossuth Lajos gyászünnepélyén.* Ref.-Kovácsháza, 1894. — *Újabb költemények.* Makó, 1901. (Ifj. Abrányi Kornél előszavával.)

PÁSZTOR JÓZSEF (V[ásárhelyi]), ny. magántisztviselő, szül. Fülöp-szálláson (Pest vm.) 1873. december 29-én, megh. Budapesten 1942. november 4-én, hosszas betegség után. — R. kat. Eredetileg vaskereskedő inas volt, majd elvégezte a nagyváradi keresk. akadémiát és a keleti keresk. tanfolyamot. 1899. jún. 2.-ától 1920. ápr. 30.-áig az I. P. Hazai Takarékpénztár tisztviselője volt. E mellett 1900-ban titkára volt a B. Keresk. Ifjak Társulatának, majd igazgatója a Kisipari Szövetségnek. Többször járt a Keleten. Egy ízben elnyerte Budapest szföv. Ferenc József-díját. — Elbeszélései, versei és cikkei 1895/6-ban a nagyváradi *Tiszántúlban* s 1896-tól kül. föv. lapok- és folyóiratokban. Regénye: *Elet* (1910. Galambszárnyak). — Munkái: *A boldogság meséiből.* Bpest, 1899. — *A kévél meg a búza v. a gyűlölködés ára.* (Népiratkák. 150.) U. o., 1900. — *Romantika.* Elbek. U. o., 1901. — *Március 15.* Alk. színj. 1 felv. U. o., 1904. (2. kiad. 1907; 3. kiad. 4. ezer, 1908). — *A gonosz beszéd átka.* (Népiratkák. 204.) U. o., 1904. — *A szamarak szigete.* U. o., 1906. — *Elbeszélések.* (Kis Kvtár. 110.) U. o., 1910. — *A szabadság ünnepe.* Alk. ifj. színj. 1 felv. (Tört. és Isk. Játékok. 2.) U. o., 1913. (Valószínűleg a *Március 15.* 4. kiadása.) — *A muszka vendég.* Háborús novellák. U. o., 1915. — *Négy lábú bajtársaink.* Állatok a háborúban. U. o. 1915. — *Tűz!* Háborús tréfák. U. o., 1915. (3. kiad. új párbeszédekkel. U. o., 1916.) — *Emberkék.* (M. Kvtár. 815.) U. o., [1916]. — *A hadi árvák.* Ifj. színj. 1 felv. (Ifj. Színjátékok. 4.) U. o., 1916. — *A Kárpátokban.* Ifj. színj. 2 felv. (U. o. 5.) U. o., 1916. — *Kis ördögök.* Négy jómadár csinytevésai. U. o., 1916. — *A nászhajó.* Reg. U. o., [1917]. — *Az ügyetlen.* Reg. U. o., 1917. — *Rangosan.* U. o., 1917. — *Ameddig a kélmény füstöl.* U. o., 1918. — *Legyen férfi a párom.* (Vidám reg.) U. o., 1918. (Új borítékiad. Legjobb Kvek. 80.) — *Csomorkányék Pesten.* U. o., 1918. — *A múzsa csókja.* U. o., [1919]. — *Lajoska párbajozik.* Vigj. 1 felv. (Ifj. Színjátékok. 30.) U. o., [1921]. — *A király parolája.* Vid. paraszttjel. (U. o. 48.) U. o., [1922]. — *Az újraéled.* Reg. U. o., 1923 [1922]. — *A szerenád.* Vigj. 1 felv. (Ifj. Színjátékok. 50.) U. o., [1923]. — *Gombház.* U. o., 1930. — *Az atyafiak.* U. o., 1931. — *A tölgyfa.* U. o., 1932. — Színművel: *Tilos a csók.* Operett 3 felv. Vincze Zsigmond zenéjével Bródy Miksa verseire. (Bemut. Király Szính. 1909. X. 8.); *Téli verőfény* (Uránia Tudományos Színház. 1911. XII. 27.); *Fekete toborzó, színm.* (1920).

RASKAI (1900-ig Krausz) FERENC, hírlapíró, szül. Komáromban 1883. november 23 án, megh. Budapesten 1942. október 30-án. — Izr. Szülők: Krausz Miksa, Spitzer Berta. Tanulmányait a komáromi bencéseknel és Budapesten végezte, ahol jogot hallgatott. 1902-ben s.-szerkesztője lett a *M. Közélet* c. hetilapnak, 1903/36. a *P. Hírl. b.* munkatársa, a szính. rovat vezetője volt. Első versei komáromi és győri lapokban, 1902-től bpi napi- és hetilapokban jelentek meg. Az ifjúsági irodalmat is művelte. — Munkái: *Ötlet és „ansix” versek.* Komárom, 1901. — *Zongora dalai.* Költemények. Bp., 1901. — *Elni tovább...* Költemények. U. o., 1903. — *Hét esztendő.* Költemények. U. o., 1908. — *Asszonyi balsors.* Novellák. U. o., 1908. — *Asszonyi históriák.* (Mozgó-Kvtár. 28.) U. o., 1909. — *Szilveszter éj.* (Monológok. 184.) U. o., 1909. — *A jó vidék.* Humoros esetek. (Mozgó Kvtár. 47.) U. o., 1910. — *Gyerektáros.* Ifj. komédia 3 felv. U. o., [1915]. (Bemut. Vígszính. 1914. IV. 4.) — *Lidi... Lidia.* Vigj. 1 felv. U. o., 1915. (Bemut. Király Szính. 1915. VI. 11.) — *Három egyfelvonásos.* (Bestia. Prof. Nick El Hama. A kalandorné.) U. o., [1916]. — *Hivatalnokleány.* Színm. 3 felv. 1/2. kiad. U. o., [1916]. (Bemut. Budai Színkör 1916. VIII. 2.) — *A budai ház.* Pesti tört. 3 felv. U. o., 1917. (Bemut. Budai Színkör 1917. VII. 13.) — *Az ifjúságnak.* Novellák. U. o., 1917. — *A csodamajom.* U. o., [1921]. — *Egy Kossuth-képregénye.* (Ifj. elb.) U. o., [1921]. — *Férfistrás.* Reg. U. o., [1921] (2. kiad. U. o., [1922].) — *A szerelem nyomorékjai.* Reg. U. o., [1921]. — *Kis leány, nagy színész.* Reg. U. o., [1922]. (2. kiad. U. o., [1923].) — *A mentőangyal.* Vigj. 3 felv. U. o., [1922]. (Bemut. a bpi Renaissance Szính.) — *Dunai északok.* Reg. U. o., [1923]. — *Kandóry Zoltán.* U. o., 1925. — *Szépasszony tolla.* U. o., 1926. — *A megnemértett férfi.* U. o., 1927. — *Eszti.* U. o., 1934. — *Aram a tengerben.* Jászai Mari rajeci regénye. U. o., 1938. — *Az örök lemez.* Reg. U. o., 1938. — *Önvédelem.* Versek. (U. o.), 1939. — *Titkaim.* Egy 36 éves íróasztal regénye. U. o., 1936. (3 köt.) — *Magda.* U. o., én. — Könyvalakban meg nem jelent színművei: *Kolumbusz báró.* Operett 3 felv. Chorin Géza zenéjével (bemut. Várszính. 1910. VI. 12.); *A templom törlében.* Szatirikus vigj. 1 felv. (Ungvár, 1910. XII. 9., Nagyvárad, 1911. VII. 24.); *A fann.* Vigj. 3 felv. (Kolozsvár, 1912. III. 12.); *A hercegnő pongyolája.* Moziszkecs (bpi Apolló, 1914. V. 6.); *A titokzatos vendég.* Boh. 1 felv. (bpi Apolló-Kabaré 1916. III. 22.); *Bestia.* Dráma 1 felv. (bpi Télikert 1916. IV. 1.); *A bosszú.* Dráma 1 felv. (bpi Intim-Kabaré 1918. I. 2.); *A gavallér.* Életkép 1 felv. (Dunaparti Szính. 1919. XII. 9.)

SOMLYÓ (1885-ig Schwarz?) SANDOR, magánzó, szül. Szinnyei szerint Baján (Bács-Bodrog vm.) 1874 körül, megh. Vácott 1942. december 22-én (68 éves). — Az 1890-es években Budapesten hírlapíróskodott. 1902–1928. Berlinben élt mint törvényszéki hites tolmács és éveken át az ottani M. Egyesület titkára. 1938-ban Vácra költözött, ahol igen szűkös viszonyok közt élt. — Előtte ismert tárcái és versei: *Képes Csal. Lapok* (1895/98, 900/5), *Pécsi Napló* (1895, 97/99), *Főv. Lpok* (1898/9, 901), *Délmorsz. Közl.* (1898), *M. Génusz* (1899), *P. Hírl.* (1902, 05/6), *P. Napló* (1905). — Munkája: *Dalok a távorból.* Berlin, 1904.

SZEGŐ (1891-ig Singer) BÉLA, ny. hírlapíró, szül. Szolnokon 1862-ben, megh. Budapesten 1942 októberében. — Szülők: Singer Jakab, Pickler Minna. Az 1890-es évek elején könyvelő volt Szolnokon, majd mint gyorsíró a *P. Hírl.* munkatársa lett s a bécsi telefon-híryanagot fordította. 1920-ban ment nyugdíjba.

SZERELEMHEGYI TIVADAR, ny. áll. gimn. tanár, szül. Csongrád-ban 1857-ben, megh. Budapesten 1942. október 24-én (tem. n.) — R. kat. Mint lat. gör. szakos tanár 1880-tól 1907. I. 1.-éig működött, legutóbb a budapesti II. ker. kir. kat. főgimnáziumban és a Ferenc József nevelőintézetben. — Szépirod. munkái: *A Balassa-halom*. Elb. a török hódítás korából. Bpest, 1891. — *A királyért*. Tört. elb. (Hazafias Kvtár. 7.) Pozsony, 1893. (*A Becsület és hűség* c. gyűjtelkes kötetben is. U. o., 1894. Külön 2. kiad. Bp., 1907.) — *A fekete csereg pusztulása*. Tört. elb. (U. o. 16.) U. o., 1894. Az *Agyúdörgés között*. Pozsony, 1895. c. kötetben mások elbeszéléseivel egyesítve is forgalomba került; külön 2. kiad. Bp., 1907). — *Római királymondák*. (Ifj. Kvtár. 6.) U. o., (1898.) — *A győri askakas*. Elb. Bpest, 1904.

TASSONYI ERNŐ, okl. bányamérnök, min. tan., a bpi bányakapitányság vezetője, szül. Taktaszadán (Zemplén vm.) 1881 január 13-án, megh. Budapesten, 1942 november 16-án. — Ref. Atyja: T. János kisbirtokos. A gimnáziumot Sárospatakon, a bányászati főiskolát Selmecbányán végezte, majd a bpesti egyetem jogi karán államtud. államvizsgát tett. Áll. szolgálatát a bpesti m. k. bányakapitányságon kezdte, melynek végül vezetője lett. Hivatalos kiküldetésben hosszabb időt töltött Angliában, ahol a szénbányák műszaki berendezését és a munkásviszonyokat tanulmányozta. — Novellákat és tárcákat írt kül. lapokba. — Szépirod. munkája: *Aki a párját keresi*. Reg. a selmeci diákéletből. Selmecbánya, 1905.

TELEK A[N TAL] SANDOR, asztalosmester, szül. Füleken (Nógrád vm.) 1880 augusztus 5-én, megh. Rimaszombatban 1942 október 10-én (tem. napja). — Iparát Rimaszombatban művelte, melynek a cseh megszállás idején városerőbírja volt. — Versei 1906-tól (?) vidéki és főv. lapokban. — Munkái: *Felhős ég alatt*. Versek. Rimaszombat, 1911. — *Egyre borúsabb napok*. Versek. U. o., 1920. — *Örtűz*. Versek. U. o., 1928. — *Isten tenyerén*. Versek. U. o., 1937.

VANYOLÓS M. István, kereskedő, szül. 1906 körül, megh. Kolozsvárt 1942. októberében (36 éves). — A kolozsvári *Ellenzék és Keleti Újs.* munkatársa volt.

VASARHELYI BOLDIZSAR, tb. esperes, ny. ref. lelkész, szül. Lukailenczfalván (Maros-Torda vm.) 1862. február 24-én, megh. Kolozsvárt 1942 november 5/6. éjjelén. — A teológiát Nagyenyeden és Utrechtben elvégezvén, egy ideig püspöki titkár volt Kolozsvárt, majd 1887-ben missziói lelkész lett Szamosújvárt, 1894-ben r. lelkész Désen s végül u. az Kolozsvárt. — Egyh. beszédei: *Debr. Lelkészi Tár.* — Munkái: *Siessünk Jézushoz!* Ima és egyh. besz. Szamosújván, 1894. — *Milleniumi ima és egyh. besz.* Dés, 1896. — *1902. márc. 15. és szent (!) Petőfi napján*. U. o., 1902. (Boros Gáborral). — *Egyh. besz. Kossuth Lajos születésének 100. évfor.* U. o., 1902. — *Gyakorl. levelek egy kezdő lekipásztorhoz*. U. o., 1907. (V. B. betűjegy a.) — *Vékony Ferenc ... emlékére*. Emlékbesz. U. o., 1909. — *Isten fiának dicsősége*. Három egyh. besz. Kolozsv., (1922). — *Siessünk Jézushoz!* Egyh. beszédek. U. o., 1930.

G. P.

Titkári jelentés.

Tekintetes Társaság!

Híven hagyományainkhoz egybegyűltünk, hogy Társaságunk életének visszatérő s megújuló ünnepi keretei között hódoljunk az irodalomtörténet tudománya eszményeinek s ugyanakkor számot adjunk arról, vajjon méltóan szolgáltuk-e őket. Ez a tudományszolgálat soha nem volt annyira kötelező, de egyben annyira nehéz is, mint ma. A szellemi élet magasabb rendű igénye nem tűr megszakítást, problémái izgatóan és nyugtalanul jelentkeznek, megoldásra várnak és a kutató és építő munka folytonosságában törekednek mindig teljesebb és időszerűbb megvalósulásra. A gondolat eszmélkedő és magába vonuló csendjét azonban megszagattja és feldúlja egy sötét géniusznak: a háborúnak a jelenléte. Nehéz és fájó terhe alatt meghajlik és elborul a szellem tiszta és szabad távlata, megzavart és viharzó lesz a gondolat szötte, amelyen az értelem alkotó szépségét és nyugalmit ijesztően oldja szét az események haláltáncának komor, sötét rengése. Hol van az a tudós lelki erő, amely egyszerre tudná harmonizálni önmagában ezt a két világot: a tudomány logikus rendjét s az irrationalis háborút; hol van az a legnagyobb tudós egyéniség is, aki el tudná magában szigetelni az eszmék elvont világát az idők vérző valóságától s képes lenne közönbösséggel meghúzni azt a határt, ahol kezdődik benne hazája sorsának osztályos hordozója és végződik az érdektelen ember. Hasztalan az örök kiáltás elhárító féltése: *Noli turbare circulos meos!* — a háború lehelete eléri a szellem legmesszebb eső tájékait is.

Bármilyen kérlelhetetlenül érvényesül is azonban a háborúnak ez a bénító hatása, irodalomtudományunk mégis ki tudta vele szemben védeni az életrevaló képességét és a szellemi értékek crejébe vetett optimizmusát. Akármennyire megváltozott is a történelmi felszín a lét megszokott formája, lenn a mélyben megszakítás nélkül folytatódott a kutatás, a gyűjtés, az alapozás, a feldolgozás munkája. A külső, a küzdő, a hősi Magyarország alatt élt és él egy másik: a literalis Magyarország, amely a tudomány és művelődés szeretetének hősi szenvedélyével igazolja amannak jogait, elmélyíti szellemi méltóságát s őrzi, fenntartja léte értelmének igazságait s bizonyosságait. A kettő a nemzet és tudomány felbonthatatlan egységének örökségében, egymást fölemelő szolgálatában úgy tartozik össze, mint a lélek és a vér.

Irodalomtudományunk elmúlt évi életében nemcsak ezzel a maga képességeit hitelesítő és mai időaló erejét és termékenységét bizonyító működésével találkozunk. Mintha ő maga is valami belső elváltozást ment volna keresztül. Az a módszertani harc, amely oly éles különbséget vont eddig az irodalomtörténetírás munkagondolatában és gyakorlatában, s amely szinte belehasított már az irodalomtörténet fogalmába és értékminősítően választotta benne szét a tények és a szellem kategóriáit, elmúlóban van. A küzdelem az irodalomtörténet tudományának belső szervezeti teljesebb fejlődésével és heurisztikus szempontjainak megfinomodott meggazdagodásával járt. A magyar irodalomtörténetírás válságai után kezd rátalálni a maga egyéni útjára, arra a módszertani egységesítésre, amelyben a tényeknek eszmei értékük, az eszméknek ellenőrizhető valóságerejük

van, amelyben a tárgyismeret biztonsága adja meg a magasabb felfogás és értelmezés szabadságának szilárd önállóságát, amelyben a tiszta és jó anyag engedelmese és hajlékony eszköz marad arra, hogy az irodalomtörténetíró akár mint gondolkodó, akár mint művész, alakilag csakúgy, mint tartalmilag a műalkotás remekét formálja ki belőle. Az egyensúlyozásnak ebben a reális fegyvelemtartásában nem nehéz megfelelni arra, hogy mi nagyobb és erősebb tény, az-e, amely az adatokban jelentkezik, vagy az, amelyekben fel van oldva az adatok értelme és szándéka? Mi egészségesebb anyag, az-e, amely csak nyersen lemérhető valóság, vagy az, amelyből kibontakozik az a jelentőség, amely értelmileg létrehozta? Mikor van messzebb ható kisugárzása egy alkotásnak, akkor-e, ha csak önmagában elszigetelten jelez, vagy ha megszólal benne egy mind'g felelni akaró világ!

Irodalomtörténetírásunknak egy másik jelentkező vonása egy bizonyos elhajlás a mindennapok küzdelmeinek érdekei és iránya felé. Az elvek és események e forró légköre, irodalomkívüli programszerűsége szükségképpen átminősíti e viszonyban az irodalomtudomány jellegét és célját, kiemeli tárgyilagos helyzetből és irányított szerepet juttat számára. A veszedelem nemcsak onnan fenyeget, hogy ez a módszer kockáztatja az irodalmi megismerés lehetőségét, hanem abból az egyoldalúságból, amely nyomában jár s amely az irodalom fogalmát osztálytudattal azonosítja s az irodalom egyetemes eszméjét egy párt-idea alá igázza és így visszaveti az irodalomtudományt egy magát elsorvasztó, mert megszűkítő állapotba. Lehet-e tudományról ott szó, ahol nem egy fogalmi rendszer önmagából merített elvei érvényesülnek, hanem idegen célok határozzák meg egy alkalmi értelmű irodalom használati értékét? Szabad-e elkövetni azt a szellemi elidegenítést, amely annak az eljárásnak a következménye, hogy a tiszta és független esztétikai értékeit alarendeljük egy különben önmagában tiszteletreméltó, de időleges irányzat profán szolgálatának? Az irodalomtörténet egyszer már felszabadította magát multja alól. Mi szükség van arra, hogy újra visszafordítsuk története irányát s egyéni területén kívül szegődtessek el?

Ilyen körülmények között végezte Társaságunk munkáját. Csak egyre törekedett: érintetlenül és tisztán tartani tudományunk méltóságát. Ezt az elvet, amely ma legnagyobb biztonságunk, őrizte s valósította meg kitűnően szerkesztett folyóiratunk, mely változatosan, időszerűen s előkező szempontokból írt tanulmányaival hordozta tudományának törekvéseit és gyarapította eredményeit. Ennek adtak nyilvánosságot felolvasó üléseink, melyeket Földessy Gyula, Rolla Margit, Dénes Tibor és Szabó Richárd nagyértékű előadásait megtisztelően, mindig szép közönség ajándékozott meg érdeklődésével.

Nem fejezhetem be ezt a jelentésemet a nélkül, hogy ne gondolnék e percben katonáink küzdő sorában harcoló tagtársainkra s ne fejezném ki mindnyájunk reményét és hitét, hogy a győzelmesen befejezett háború hozza meg a lehetőségét tudományunk minél hatalmasabb és átfogóbb arányú kibontakozásának.

Ettől az érzéstől áthatottan, s egyben megköszönve a nm. V. K. M.-nak Társaságunkhoz juttatott évi segélyét s az Akadémia főtitkárának, Voinovich Géza ömértóságának üléseink megtartására mindig készenálló előzikénységét, tisztelettel kérem jelentésem elfogadását.

Brisits Frigyes.

Társasági ügyek.

Jegyzőkönyv

a Magyar Irodalomtörténeti Társaság 1942. március hó 14-én a Magyar Tudományos Akadémia termében tartott választmányi és felolvasó üléséről.

Elnök: Gulyás Pál.

Titkár: Brisits Frigyes.

A választmányi ülésen csak a pénztáros tesz jelentést a Társaság anyagi ügyeiről, amelyek teljesen kielégítőek. Utána a Társaság megtartja felolvasó ülését.

Előadó: Földessy Gyula.

Tárgy: Határhúzások Ady és Babits között. Babits magyar és világ-irodalmi jelentősége.

Jegyzőkönyv

a Magyar Irodalomtörténeti Társaság 1942. május hó 9-én a Magyar Tudományos Akadémia termében tartott választmányi és felolvasó üléséről.

Elnök: Alszeghy Zsolt.

Titkár: Brisits Frigyes.

A titkár közvetlen szavakkal búcsúztatja Oberle Józsefet, aki váratlanul meghalt. A Társasággal szemben először mint pénztáros, azután mint ellenőr szerzett érdemeket. A választmány emléket jegyzőkönyvileg örökíti meg s azután ideiglenesen a közgyűlési határozatig az ellenőri tisztséget Batizi László rendes tagra bízta. Ezután a pénztáros tesz megnyugtató jelentést. Majd a társaság megtartja felolvasó ülését.

Előadó: Rolla Margit.

Tárgy: Arany János unokája.

Jegyzőkönyv

a Magyar Irodalomtörténeti Társaság 1942. október 10-én a Magyar Tudományos Akadémia termében tartott választmányi és felolvasó üléséről.

Elnök: Gulyás Pál.

Titkár: Brisits Frigyes.

A titkár megható szavakkal búcsúztatja a nemzet hősi halottját, Horthy István kormányzóhelyettes urat. A választmány elhatározza, hogy az ország Kormányzóhelyettesének hősi halálát és példaadását jegyzőkönyvileg megörökíti. Utána a pénztáros tesz jelentést és bejelenti, hogy az egyesület éve anyagilag előreláthatólag éppúgy végződik, mint tavaly, vagyis minden teher kifizetése után a folyóirat jövő évi 1. számának fedezése is biztosítva van.

Az elnök bejelenti, hogy a Társaság volt elnökének, Pintér Jenőnek sír-emlékét leleplezték. A leleplezési ünnepélyen a Társaság is megjelent, nevében Alszeghy Zsolt mondott beszédet s egyúttal koszorút helyezett el a sír-emléken.

A titkár bejelenti, hogy dr. Horváth Miklós tagnak jelentkezett a választmány a tagok sorába felvette. Utána a Társaság megtartotta felolvasó ülését.

Előadó: dr. Szabó Richárd.

Tárgy: A kezdő Ady.

Jegyzőkönyv

a Magyar Irodalomtörténeti Társaság 1942. december 12-én a Magyar Tudományos Akadémia termében tartott választmányi és felolvasó üléséről.

Elnök: Alszeghy Zsolt.

Titkár: Brisits Frigyes.

Az elnök az ülés megnyitása után bejelenti, hogy a Társaság közgyűlése 1943. február hó 13-án lesz. A közgyűlést előkészítő bizottság tagjaiul ajánlja Brisits Frigyes, Kerecsényi Dezsőt és Regényi Sándort. A választmány a javaslatot elfogadta. Utána a pénztáros tesz jelentést arról, hogy a közeli zárás előreláthatólag 1300 pengőt fog eredményezni. Utána a Társaság megtartja felolvasó ülését.

Előadó: Dénes Tibor.

Tárgy: Preromantika a XIX. század utolsó szakaszában.

Jegyzőkönyv

a Magyar Irodalomtörténeti Társaság választmányának 1943. február 13-án a Magyar Tudományos Akadémia termében tartott üléséről.

Elnök: Alszeghy Zsolt.

Titkár: Brisits Frigyes.

Az elnök bejelenti, hogy a választmányi ülés egyetlen tárgya a közgyűlés előkészítése. Felolvassa az előző ülésen kiküldött háromtagú jelölőbizottság (Brisits Frigyes, Kerecsényi Dezső, Regényi Sándor) javaslata alapján megharmadolt választmány névsorát. Új választmányi tagok: Dezsényi Bóla, Sándor István.

A választmány a javaslatot egyhangúlag elfogadja.

Ezután az elnök bejelenti, hogy Vikár Béla rendes tag ezer pengő alapítványt tesz, amelynek első részletét (100 pengőt) már be is fizette. Az alapítványból egy fiatal egyetemi hallgató pénz- vagy könyvjutalomban fog részesülni. Ezzel az ülést bezárájk.

Jegyzőkönyv

a Magyar Irodalomtörténeti Társaságnak 1943. február 13-án a Magyar Tudományos Akadémia üléstermében tartott közgyűléséről.

Elnök: Sík Sándor.

Titkár: Brisits Frigyes.

Jelen vannak: A Társaság teljes tisztikara, 112 tagja és nagyszámú közönség.

Az elnök megállapítja a közgyűlés határozatképességét.

Sik Sándor alelnök elnöki megnyitójában Kölcsey, Vörösmarty és Széchenyi irodalmi munkássága alapján a magyar romanticizmusnak azon elveivel és tulajdonságaival foglalkozik, amelyek nem magyarázhatók külföldi hatással s a romanticizmusnak jellegzetesen csak magyar vonásai. (Sik Sándor előadását a Társaság folyóirata teljes egészében közli.)

Brisite Frigyes titkári jelentésében bőven foglalkozik az elmúlt év irodalmi életével s kiemeli, hogy az irodalomtörténetírás a háborús viszonyok ellenére is megteszi kötelességét. Szeretettel emlékezik meg a honvédség hősi harcairól s a harcúton küzdő tagtársakról. Ismerteti a Társaság 1942. évi murkásságát. Indítványára a közgyűlés egyhangúlag elhatározza, hogy jegyzőkönyvi köszönetet mond a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak a folyóirat támogatásáért s Voinovich Géza úrnak, a Magyar Tudományos Akadémia főttitkáranak az akadémiai ülésterem átengedéséért. (A titkári jelentést a Társaság folyóirata közli.)

Az elnök megköszöni a titkár értékes jelentését, majd az ellenőrt kéri fel jelentéstételeire.

Batizi László ellenőr kegyelotes szavakkal emlékezik meg elődjéről. Oberle Józsefről, majd felolvassa jelentését az 1942. évről és az 1943. évi költségvetési irányzatot. (Folyóiratunk mindkettőt közli.) Javaslatára alapján a közgyűlés Regényi Sándor pénztárosnak az 1942. évre a felmentést megadja s az 1943. évi költségvetést elfogadja.

Füzton az elnök bejelenti, hogy a választmány megharmadolása esedékes. Kiosztja a háromtagú előkészítő bizottság jelöléseit. Egyhangú választás alapján az egyharmadában megújított választmány tagjai: Ágner Lajos, Baránszky-Jób László, Bán Aladár, Berczik Árpád, Birkás Géza, Csery-Clauser Mihály, Dénes Tibor, Fábian István, Farkas Gyula, Galamb Sándor, Gálos Rezső, György Lajos, Hajnóczy Iván, Hankiss János, Helle Ferenc, Horváth János, Horváth Béla, Kardeván Károly, Kéký Lajos, Kocsis Lénárd, Lám Frigyes, Mitrovics Gyula, Pap Károly, Petri Mór, Radványi Kálmán, Solt Andor, Szabó Richárd, Szira Béla, Timár Kálmán, Vajthó László, új tagok: Dezsényi Béla, Sándor István.

Az eredmény kihirdetése után az elnök megköszöni a tisztikar odaadó munkáját, a tagok és a közönség érdeklődését. A jegyzőkönyv hitelesítésére Kozocsa Sándor és Varjas Béla rendes tagokat kéri fel és az ülést bezárja.

K. m. f.

Magyar Irodalomtörténeti Társaság, Budapest.

Ellenőri jelentés az 1942. évről.

I. Alulírt napon megvizsgáltuk a Magyar Irodalomtörténeti Társaság számadásait az 1942. évi január hó 1-től 1942. évi december hó 31-ig terjedő időszakról. (A Pénztári Könyvet, a Zárószámadást, a Vagyommérleget, a tartaléktörke könyvét és a költségvetési előirányzatot az 1943. évre.) Azt találtuk, hogy az 1942. év december 31-én a bevételek összege 7261 pengő 32 fillér, a kiadások összege 5990 pengő s így az 1942. év december hó 31-én a készpénzmaradvány 1271 pengő 32 fillér.

II. A Magyar Irodalomtörténeti Társaság vagyona 1942. évi december hó 31-én 3509 pengő 86 fillér. (Ebből készpénzmaradvány 1271 pengő 32 fillér; a tartalékalap készpénze 2009 pengő 54 fillér, hadikölcsönkötvények árfolyamértéke 46 pengő, a Magyar Tudományos Társulatok Sajtóvállalata Részvénytársaság 13.959. és 13.960 számú részvényeinek névértéke 40 pengő, egy irattári szekrény értéke 143 pengő.)

III. A számadások részletes megvizsgálásából meggyőződünk arról, hogy a pénztár kezelése rendben van. Javasoljuk, hogy a közgyűlés Regényi Sándor pénztáros úrnak, az 1942. január hó 1-től december hó 31-ig terjedő időre a felmentést adja meg és működéséért fejezze ki köszönetét.

Budapest, 1943. január 1-én.

Batizi László s. k.
ellenőr.

**A Magyar Irodalomtörténeti Társaság költségvetési előirányzata
az 1943. évre.**

Várható bevételek:

Áthozat 1942-ről	1.271·32 P
Tagdíjakból	1.200— „
Előfizetésekbenl	3.800— „
Allamsegélyből	350— „
Összesen:	6.621·32 P

Várható kiadások:

A folyóirat nyomdaköltségére	3.000— P
A folyóirat írói díjaira	1.200— „
A folyóirat szerkesztői díjára	400— „
Tisztviselők tiszteletdíjaira	480— „
Segédszemélyzet jutalomdíjaira	160— „
Sajtókamarai díjakra	180— „
Egyéb kiadásokra	480— „
Várható átvitel 1943. december 31 én ..	721·32 „
Összesen:	6.621·32 P

Regényi Sándor s. k.
pénztáros.

Felelős szerkesztő és kiadó : Kozocsa Sándor, Budapest, VIII. Rákóczi-út 19.
42.223. — K. M. Egyetemi Nyomda, Budapest, 1943. (F.: Thiering Richárd.)

A MAGYAR IRODALOMTÖRTÉNETI TARSASAG.

I. Tisztviselők.

Elnök: Alszeghy Zsolt. — Alelnökök: Gulyás Pál, Sík Sándor, Szász Károly, Szinnyei Ferenc. — Titkár: Brisits Frigyes. — Szerkesztő: Kozocsa Sándor. — Jegyző: Kerecsényi Dezső. — Pénztáros: Regényi Sándor. — Ellenőr: Batizi László.

II. Választmányi tagok.

Agárdi László. — Angyal Dávid. — Ágner Lajos. — Baranyai Zoltán. — Baránszky-Jób László. — Barta János. — Bán Aladár. — Bánhegyi Jób. — Bencze István. — Berczik Árpád. — Biczó Ferenc. — Birkás Géza. — Biró Imre. — Bodor Aladár. — Clauser Mihály. — Császár Ernő. — Dezsényi Béla. — Dénes Tibor. — Édes Jenő. — Fábíán István. — Farkas Gyula. — Fest Sándor. — Fóris Miklós. — Galamb Sándor. — Gálos Rezső. — Gulyás József. — Gyomlay László. — György Lajos. — Gyulay Agost. — Hajnóczy Iván. — Halász László. — Hankiss János. — Havas István. — Helle Ferenc. — Horváth Béla. — Horváth János. — Imre Sándor. — Kardeván Károly. — Kardos Albert. — Kardos Tibor. — Keményfy János. — Kéky Lajos. — Klemm Antal. — Kocsis Lénárd. — Korpás Ferenc. — Kömives Kolos. — Kristóf György. — Kürti Menyhért. — Lám Frigyes. — Lengyel Miklós. — Madzsar Imre. — Marezinkó Ferenc. — Melich János. — Merényi Oszkár. — Mitrovics Gyula. — Mixics Lajos. — Nagy Sándor. — Nedeczey Jenő. — Pais Dezső. — Pap Károly. — Papp Ferenc. — Petri Mór. — Pitroff Pál. — Prónai Lajos. — Radó Antal. — Radványi Kálmán. — Sándor István. — Solt Andor. — Solymossy Sándor. — Staud Géza. — Szabó Richard. — Szemkő Aladár. — Szira Béla. — Szomolányi József. — Thienemann Tivadar. — Timár Kálmán. — Vajthó László. — Vargha Damján. — Varjas Béla. — Ványi Ferenc. — Várdai Béla. — Várkonyi Nándor. — Vikár Béla. — Voinovich Géza. — Zolnai Béla. — Zsigmond Ferenc.

IRODALOMTÖRTÉNET.

A Magyar Irodalomtörténeti Társaság folyóirata, az Irodalomtörténet, beható tájékoztatást nyújt a magyar irodalom és irodalomtörténet haladásának minden fontosabb mozzanatáról. Ara egy évre 8 pengő. Iskolák, könyvtárak, társaskörök és könyvkereskedők számára az előfizetés 16 pengő. Külföldi megrendelés egy évre 16 pengő.

A jelzett összegek a Magyar Irodalomtörténeti Társaság pénztárosának, Regényi Sándornak küldendők be postautalványon (Budapest VII, Barcsay-u. 5), vagy a Magyar Irodalomtörténeti Társaság 30.309. számú postatakarékpénztári csekk-számlájára fizetendők be.

A társasági ügyeket Brisits Frigyes titkár intézi (Budapest XI, Ibrahim-utca 14).

Az ismertetésre szánt könyvek és folyóiratok Kozocsa Sándor szerkesztő címére küldendők (Budapest VIII, Rákóczi út 19).

A folyóirat szétküldésére vonatkozó kérelmek és panaszok Regényi Sándor pénztárosnál jelentendők. (Bp. VII, Barcsay-utca 5.)

Az Irodalomtörténet Füzetei.

Szerkeszti: Kozocsa Sándor.

	P
1. Fábrián István: Az irodalomtörténetírás módszereiről..	2—
2. Varjas Béla: Ferenczi Lőrinc és az első Balassa-kiadás	2—
3. Lovass Gyula: Török Gyula	2—
4. Dezsényi Béla: Kovacsóczy Mihály és az első magyar napilap terve	2—
5. Brisits Frigyes: Babits Mihály	2—
6. Alszeghy Zsolt: Nemzetietlen-e irodalmunknak ú. n. „nemzetietlen kora“?	2—
7. Agárdi László: Bartóky József az elbeszélő	2—
8. Birkás Géza: Az ember tragédiája és a franciák	2—
9. Pap Károly: Adalékok a Debreceni Csokonai Kör történetéhez	2—
10. Cs. Gárdonyi Klára: Farsangi játék a XVIII. századból	2—
11. Török Pál: Új vonások Eötvös József báró arcképén	2—
12. Szemző Piroska: Petőfi Sándor követjelöltségének egykorú hazai sajtója	2—

A füzetek a szerkesztőségben kaphatók!

Felelős szerkesztő és kiadó: Kozocsa Sándor, Budapest VIII, Rákóczi-út 19.
42.223. — K. M. Egyetemi Nyomda, Budapest 1943. (F.: Thiering Richárd.)